

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Högläsning för yngre barns språkutveckling

Sophie Berg & Elin Holm

LAU390

Handledare: Lilian Nygren Junkin

Examinator: Lena Rogström

Rapportnummer: HT11-1170-06

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Högläsning för yngre barns språkutveckling

Författare: Sophie Berg & Elin Holm

Termin och år: Höstterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Lilian Nygren Junkin

Examinator: Lena Rogström

Rapportnummer: HT11-1170-06

Nyckelord: Språkutveckling, högläsning, förskola

Sammanfattning:

Vårt mål med undersökningen var att studera förskollärares intentioner gällande språkutveckling med fokus på högläsning. Vi ville få en större inblick i hur högläsning användes på förskolorna och hur det kunde främja barnens språkinläring.

Språk är en mycket stor del av vårt liv, för med hjälp av språket förmedlar vi våra tankar, känslor och erfarenheter. Med språket som verktyg kan vi kommunicera med andra människor och på så sätt förmedla vår historia. Genom att läsa högt för barn stimuleras deras ordförråd, talspråk, tänkande, m.m. Högläsning är enligt oss något som bör få stor del i förskoleverksamhetens pedagogiska arbete.

Våra huvudfrågor

- Hur används högläsning på förskolorna?
- Vad tycker pedagogerna är det viktigaste med högläsning?
- Hur resonerar pedagogerna om högläsning och språkutveckling?

I studien ingick tre förskolor och fyra pedagoger. Vi utförde intervjuer och observationer på de förskolor vi haft VFU.

Resultatet har sammanfattats utifrån de olika metoddelarna. Det visar att förskolepersonalen har god kunskap om högläsningens effekt. Hur de arbetar och syftet med arbetet varierar från förskola till förskola. Vi har analyserat/diskuterat resultatet utifrån tidigare forskning och Lpfö98/10.

Arbetet i förskolan kräver mycket av förskollärare. De ska anpassa verksamheten efter olika individers behov och förkunskaper. När barn med olika modersmål blandas i samma grupp blir detta än mer komplext. Forskning visar att genom högläsning för barn utvecklar man deras språkliga kunskaper oavsett modersmål. Därför anser vi att det är viktigt att arbeta med regelbunden högläsning i förskolan. Våra förhoppningar var att fördjupa vår kunskap inom ämnet och att vi ska kunna nyttja resultatet i vår kommande profession. Eftersom Sverige idag är ett mångkulturellt land anser vi att det är viktigt att främja alla barns språkutveckling redan i tidig ålder.

Innehåll

Förord.....	4
1. Inledning.....	5
1.1. Begreppsbeskrivning.....	5
2. Syfte och frågeställningar.....	6
3. Disposition.....	6
4. Metod.....	7
4.1. Urval av intervjupersoner och förskolor.....	7
4.2. Observationer.....	7
4.3. Intervjuer.....	8
4.4. Dokumentation.....	8
4.5. Etiska överväganden.....	9
4.6. Undersökningens reliabilitet och validitet.....	9
5. Litteraturgenomgång.....	10
5.1. Läroplanen för förskolan.....	10
5.2. Språkutveckling.....	11
5.3. Högläsning.....	13
5.4. Läsningens utformning.....	14
5.5. Litteratur för barn.....	16
5.6. Föräldrarnas roll.....	16
6. Resultatredovisning.....	18
6.1. Observationer.....	18
6.1.1 Förskolan Flugan.....	18
6.1.2. Förskolan Spindeln.....	19
6.1.3. Förskolan Snigeln.....	20
6.2. Erfarenheter från verksamhetsförlagd utbildning.....	21
6.3. Intervjuer.....	22
6.3.1. Intervju med Camilla.....	22
6.3.2. Intervju med Anna.....	23
6.3.3. Intervju med Maria.....	24
6.3.4. Intervju med Elsa.....	25
7. Analys och diskussion.....	27

7.2. Språkutveckling.....	29
7.3. Högläsning.....	31
7.4. Läsningens utformning.....	34
7.5. Litteratur för barn.....	36
7.6. Föräldrarnas roll.....	37
7.7 Sammanfattning.....	38
8. Slutreflektioner.....	39
9. Referenser.....	40
Bilaga 1.....	41

Förord

Under senare delen av hösten 2011 har vi skrivit vårt examensarbete om högläsningens fördelar inom ramen för barns språkutveckling. Huvudsyftet med vår undersökning var att studera förskolläraarnas intentioner gällande språkutveckling med fokus på högläsning då detta är något vi anser vara av intresse. Vi ville få en större inblick i hur högläsning på förskolorna användes och hur det kunde främja barnens språkinläring. Vi har under arbetets gång fördjupat vår kunskap inom ämnet.

Vi vill tacka våra intervjupersoner för medverkan i denna undersökning och för att de tillät oss att observera deras verksamhet!

Tack!

1. Inledning

Om alla föräldrar och vuxna som tar hand om barn läste minst tre böcker om dagen för barn de har i sin närhet så skulle vi förmodligen kunna utplåna analfabeter på en generation. Vad finns det för hinder? Låt oss försöka! (Fox, 2001, s. 18).

Vi är två blivande förskollärare som fattat intresse för språk och språkinläring. Intresset för språkinläringens betydelse för yngre barn har uppkommit under vår lärarutbildning genom den verksamhetsförlagda utbildningen i förskola samt den högskoleförlagda utbildningen. Vi har valt att fokusera på högläsningen eftersom detta främjar språkinläringen för yngre barn. Genomgående i detta arbete kommer vi att diskutera kring språkutvecklingen hos barnen.

Språk är en mycket stor del av vårt liv, för med hjälp av språket förmedlar vi våra tankar, känslor och erfarenheter. Med språket som verktyg kan vi kommunicera med andra människor och på så sätt förmedla vår historia och det hjälper även oss att förstå omvärlden. För ett barn blir språket ett verktyg som ger dem större möjlighet att uttrycka sina känslor redan i tidig ålder. Vårt resonemang utgår från förskolans läroplan där det bland annat klargörs att ”förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen” (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 7).

Att arbeta i förskolan kräver mycket av förskolläraren. Man ska kunna anpassa verksamheten efter olika individers behov och förkunskaper. När barn som dessutom har olika modersmål blandas i samma grupp blir detta allt mer komplext. Forskning visar att genom att läsa för barn utvecklar man deras språkliga färdigheter oavsett vad de har för modersmål. Därför anser vi att det är mycket viktigt att arbeta med regelbunden högläsning redan i förskolan.

Högläsning har fångat vårt intresse eftersom det används på skilda sätt runt om på förskolorna. Att läsa högt för barn är inte en självklarhet för alla men vi anser att det borde vara det. Sverige är i dag ett land med många olika kulturer och sociala miljöer vilket bidrar till olika förutsättningar för barns språkutveckling. Genom att läsa högt för barn stimulerar man deras ordförråd, talspråk, och tänkande. För barn med annat modersmål än svenska anser vi det mycket viktigt med läsning på förskolan för att på ett naturligt sätt utveckla språk. Högläsning är enligt oss något som bör få stor del i förskoleverksamhetens dagliga arbete.

Vårt mål med undersökningen var att studera förskollärarens intentioner gällande språkutveckling med fokus på högläsning. Vi ville få en större inblick i hur högläsning på förskolorna användes och hur det kunde främja barnens språkinläring. I studien ingick tre förskolor och fyra förskollärare. Våra förhoppningar var att fördjupa vår kunskap inom ämnet och att vi ska kunna nyttja resultatet i vår kommande profession. Eftersom Sverige idag är ett mångkulturellt land anser vi att det är viktigt att främja alla barns språkutveckling redan i tidig ålder.

1.1. Begreppsbeskrivning

Språkutveckling - Vi definierar begreppet språkutveckling som själva processen att bli en talande, tänkande, skrivande och läsande, med andra ord en kommunicerande, individ.

Högläsning – Vi definierar begreppet högläsning med att en läskunnig läser högt för andra ur en bok.

Pedagog – Vi kommer i arbetet att använda oss av begreppet pedagog som samlingsord för de som arbetar på förskolorna, både förskollärare och barnskötare.

Olika förutsättningar – Vi kommer i arbetet använda oss av begreppet olika förutsättningar till exempel, ”barn med olika förutsättningar för språkutveckling”. Vi menar då barn med annat modersmål än svenska eller autism.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår undersökning är att urskilja vilka olika funktioner högläsning har i förskolan.

Frågeställningar:

- Hur används högläsning på förskolorna?
- Vad tycker pedagogerna är det viktigaste med högläsning?
- Hur resonerar pedagogerna om högläsning och språkutveckling?

3. Disposition

Dispositionen i arbetet består inledningsvis av en redovisning av den metod vi valt för vår undersökning. Därefter följer ett kapitel som presenterar tidigare forskning inom området och därefter ett kapitel som beskriver vår undersökning. Under analys och diskussionskapitlet kommer vi att analysera och diskutera undersökningens resultat med kopplingar till teori och våra egna tankar. Vi avslutar med en slutsats där vi kortfattat redogör för våra lärdomar och tankar efter genomförd undersökning.

4. Metod

I denna del kommer vi att beskriva hur vi valt att gå till väga för att få svar på våra frågeställningar. Vi valde att utföra fältstudier, vilket innebär att vår undersökning har en kvalitativ karaktär. Det som kännetecknar en kvalitativ undersökning enligt Stukat (2005, kap 2) är att man tolkar och förstår det resultat man får fram och att det oftast handlar om en mindre undersökningsgrupp. Man utgår ifrån relativt öppna intervjuer och observationer som ofta är deltagande, till skillnad mot en kvantitativ undersökning där man använder sig av mer strukturerade mallar vid både observationer och intervjuer samt ett större antal informanter (Stukat, 2005, kap 2). Under våra fältstudier utförde vi intervjuer och deltagande observationer för att se hur verksamheten fungerade i praktiken och hur de deltagande pedagogerna agerade.

4.1. Urval av intervjupersoner och förskolor

I vår undersökning valde vi medvetet att göra fältstudier på de förskolor där vi haft verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Detta val gjorde vi på grund av knapp tid för att finna andra pedagoger och förskolor som kunde delta och för att förskolorna passade vår studie. De tre förskolorna ligger i skilda områden med olika arbetssätt och olika konstellationer av barngrupper, vilket vi ansåg berikade vår studie.

- Förskola ett har vi valt att kalla förskola ”Flugan”. Förskolan hade med några enstaka undantag barn med svenska som modersmål i åldrarna 1-5 år. Förskolan ligger i ett medelklassområde i utkanten av Göteborg.
- Förskola två har vi valt att kalla förskola ”Spindeln”. Vår lokala lärarutbildare fick plötsligt byta förskola och därför valde vi att besöka henne på den nya förskolan. Förskolan hade enbart barn med andra modersmål än svenska i åldrarna 1-5 år. Förskolan ligger i ett mångkulturellt område i utkanten av Göteborg.
- Förskola tre har vi valt att kalla förskola ”Snigeln”. Förskolan hade enbart barn med svenska som modersmål i åldrarna 1-5år. Förskolan ligger i ett välbärgat område i utkanten av Göteborg.

Anledningen till valet av skilda förskolor med barn med olika bakgrund var att vi ville se om det fanns något som skilde sig åt i arbetet med läsning som ett led i språkutvecklingen. Vi valde att intervjua fyra pedagoger som arbetade på de förskolor där vi gjorde observationerna. Anledningen till att vi valde att intervjua fyra pedagoger på tre förskolor var att på förskolan ”Flugan” hade de valt att dela upp barnen i två olika läsgrupper. Vi ville utföra intervjuer med de pedagogerna som hade hand om läsningen därför blev de två på ”Flugan” och en vardera på ”Spindeln” och ”Snigeln” där de hade en läsgrupp.

4.2. Observationer

Observationer förklarar Stukat (2005, kap 2) är något som är lämpligt att använda sig av när man verkligen vill veta vad som händer, vad människor gör, och inte vad de säger händer. Genom observationer får man konkret kunskap hämtad ur sitt rätta sammanhang, sådant som kan vara självklart för de som jobbar där och som därför tas för givet och glöms bort i intervjuer. Vidare menar Stukat att genom observationer får man ta del av både muntliga och icke-muntliga beteenden, och detta är en fördel då man inte kan vara hundra procent säker att man får sanningsenliga svar i en intervju eller enkät.

Vi gjorde våra observationer tillsammans vid de tillfällen som vi utförde intervjuer samt hade enskilt observerat verksamheterna under tidigare VFU-perioder. Vi valde att göra observationer eftersom vi ville studera pedagogernas arbetssätt i den vardagliga verksamheten. Vi gjorde deltagande observationer vilket enligt Stukat (2005, kap 2) är vanligt i kvalitativa undersökningar. Deltagande observationer blev även det mest naturliga för oss eftersom vi och barnen var välkända för varandra och det blev då svårt att observera från ett utifrånperspektiv. Vi deltog i verksamhetens rutiner för att se hur högläsningen tog form samt observerade pedagogerna i det dagliga arbetet.

Dessa frågor utgick vi ifrån under observationerna:

- Hur användes litteraturen?
- När och var läser man?
- För vilka läser man?
- Vem väljer litteratur?
- Är litteraturen tillgänglig för barnen?

4.3. Intervjuer

Vi genomförde samtalsintervjuer av respondentkaraktär för att få fram hur varje pedagog jobbade. I varje intervju ställdes samma grundfrågor för att vi senare skulle kunna utläsa om det finns några likheter eller skillnader i pedagogernas arbete (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007, kap 14). Esaiasson m.fl. menar att samtalsintervjuer är bra då man får möjlighet att registrera oväntade svar samt att följa upp de svar man får direkt under intervjun. Enligt Stukat (2005, kap 2) kallas dessa intervjuer ostrukturerade. Man är medveten om vad man ska fråga och vill ha svar på, men man anpassar intervjun efter den man intervjuar och dennes svar. Denna metod gör det enklare att nå djupare i ämnet.

Intervjuerna i vår undersökning gjordes med fyra verksamma pedagoger på tre olika förskolor. Urvalet av pedagoger har skett medvetet då vi har valt de pedagoger som vi har haft kontakt med innan eftersom vi är bekanta med dem och deras arbetssätt. Intervjuerna genomfördes av den som **inte** haft sin VFU på den aktuella förskolan för att vi skulle kunna vara så objektiva som möjligt. Detta ansåg vi skulle underlätta för intervjupersonen då denna inte skulle känna att det blev upprepning och då istället kunna berätta för en person som inget vet om förskolan. På så vis tar pedagogerna inte heller för givet att vi förstår vad de pratar om, och svaren blir då mer detaljerade. Den av oss som var bekant för barnen var under intervjutillfället i barngrupp för att göra det möjligt för den ordinarie pedagogen att gå ifrån. Intervjuerna gjordes efter att vi hade observerat verksamheten. Vi valde detta arbetssätt då vi inte ville att våra frågor skulle påverka hur pedagogen arbetade i barngruppen. (Intervjufrågorna bifogas i bilaga 1.)

4.4. Dokumentation

Under observationerna dokumenterade vi genom att föra enklare anteckningar samt utbyta kommentarer under tiden. Anteckningarna gjordes utifrån våra observationsfrågor (se ovan). Efter varje genomförd observation satte vi oss ner och skrev ner mer detaljerat vad vi sett och tänkt på under tiden.

Intervjuerna dokumenterades med ljudupptagning och kompletterades med korta anteckningar som fördes under intervjun samt reflektioner efter intervjutillfället. Ljudupptagning valde vi för att få ett tillgängligt underlag som vi kunde gå tillbaka till för att vid behov bekräfta något som sagts av respondenterna.

4.5. Etiska överväganden

Vi informerade de involverade pedagogerna om vad undersökningen skulle handla om och fick därefter deras godkännande. Vi valde även att fingera alla namn på förskolorna och pedagogerna då de äkta namnen inte var av relevans för denna undersökning. Även detta blev pedagogerna informerade om. Eftersom vi hade valt att fokusera på pedagogernas handlingar under observationerna, bad vi inte barnens målsmän om tillåtelse, då detta inte var relevant för undersökningen. Ingen pedagog deltog mot sin vilja och alla hade möjlighet att avsluta sin medverkan när helst de önskade under hela arbetets gång (Esiasson m.fl. 2009, kap 14).

4.6. Undersökningens reliabilitet och validitet

Reliabilitet betyder hur bra vår metod, d.v.s. våra mätinstrument, är på att mäta det vi valt att undersöka (Stukat, 2005, kap 4). Gällande reliabiliteten i undersökningen så finns det brister. Då vi främst har undersökt vad det är pedagogerna själva anser om vårt syfte, kan resultatet påverkas av att det är en okänd person som intervjuar och att den intervjuade kanske känner sig i en underlägsen position. Intervjun kan även färgas av hur frågorna ställs och hur den intervjuade uppfattar dem. Stukat (2005, kap 2) menar att det inte heller går att lita fullt ut på intervjuer, då man inte säkert kan veta att den intervjuade talar sanning.

När det gäller observationerna så anser vi att det påverkar undersökningen vad barnen har för dagsform och hur planeringen ser ut. Beroende på olika oförutsägbara händelser kan vi inte säga att observationerna vi gjorde talade för hur det normalt ser ut i verksamheten. Detta syns särskilt väl på förskolan Spindeln där det nyligen skett olika omorganisationer i arbetslagen, vilket kan påverka rutiner både för pedagoger och för barn. Ytterligare en påverkande faktor kan vara att en av oss är okänd för barn och personal i grupperna där vi har varit. Stukat menar att ”den deltagande observatören påverkar de observerade och förändrar deras beteenden” (2005, s.51, kap 2). Vidare syftar Stukat på att det är lätt att bli känslös i deltagande observationer och att även detta kan färga resultatet. Utifrån detta så kan vi inte garantera att undersökningen skulle få samma resultat om man utförde den igen vid ett annat tillfälle.

Om en undersökning har validitet beror på om man har undersökt det man hade för avsikt att undersöka, hur väl vår undersökning ger information om det som vi hade för avsikt att mäta (Stukat, 2005, kap 4). I undersökningen anser vi att vi har mätt rätt saker för vår studies syfte. Då reliabiliteten inte är hög och det inte är garanterat att mätinstrumenten mäter bra, d.v.s. lika varje gång, kan man inte säga att validiteten är hög. (Stukat, 2005, kap 4). Vi anser ändå att våra mätinstrument mäter det som vi ville mäta och därför menar vi att vår studie har acceptabel validitet. Vi ville undersöka hur verksamma pedagoger såg på högläsning och hur den kunde användas i dessa förskolors arbete och det tycker vi att vi gjort.

5. Litteraturgenomgång

Nedan kommer vi att presentera litteratur och forskning som är relevant för vår undersökning. Vi har valt att lägga upp det i underrubriker med utgångspunkt i gemensamma teman. Vi har valt att hålla läroplanen utanför resterande forskning eftersom vi så tydligt som möjligt vill visa vad vårt regelverk menar att vi ska sträva efter.

5.1. Läroplanen för förskolan

Alla som arbetar med barn har olika läroplaner som de är ålagda att arbeta utefter. Det finns olika läroplaner för varje skolform, och Läroplanen för förskolan (Lpfö 98/10) är den vi valt att utgå ifrån då vår studie handlar om förskolan. Läroplanen för förskolan uttrycker att:

”Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet” (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 5).

Läroplanen för förskolan har många tydliga mål angående yngre barns språkutveckling och förskollärare har stort ansvar för att detta utförs i verksamheten. I läroplanen står det bl.a. att förskolan ska sträva efter att varje barn ska få möjlighet att utveckla förmåga att t.ex. uttrycka sina tankar, lyssna, reflektera, berätta, ge uttryck för egna uppfattningar och frågor samt försöka förstå andras perspektiv, det vill säga att vi ska ge dem kunskaper i kommunikation. För att behärska det behöver alla barn utveckla ett nyanserat talspråk, ordförråd samt förståelse för innebörden i olika begrepp. De ska även arbeta för att barnen får en förståelse och ett intresse för skriftspråket, dess funktion och att barnen utvecklar ett intresse för olika bilder, texter, medier samt utvecklar en förmåga att tolka och prata kring dessa (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 9-11). För att detta ska ske bör de vuxna skapa många situationer där samtal uppkommer för att barn ska utveckla sitt språk ”[I]ärandet skall baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra. Barngruppen skall ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande” (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 7).

Det är viktigt för alla som arbetar med barn att veta vilka mål som skall uppnås. De som är i barnens närhet kan då i ett tidigt skede hjälpa dem på vägen så att målen blir uppfyllda. Det är förskollärares uppgift att se till att målen blir uppnådda. Förskollärare ska bl.a. ansvara för att ”arbetet i barngruppen genomförs så att barnen stimuleras och utmanas i sin språk- och kommunikationsutveckling” (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 11). Tillsammans delar arbetslaget på ansvaret för att barnen ska utmanas och bli nyfikna på språk och kommunikation (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 11).

Språk och lärande hänger oupplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 7).

Som läroplanen uttrycker så är identitet nära kopplad till språk. När barnen har olika språk, blir det även tydligt för barnen att de har olika etnisk tillhörighet vilket är en viktig aspekt att ta vara på och utveckla i dagens skola. Rörligheten över nationsgränserna växer och Sverige är idag ett mångkulturellt land med flera språk vilket skapar en kulturell mångfald i förskolan. Läroplanen för förskolan uppmanar oss att ta hjälp av barnens olika bakgrund i arbetet för att ge varje barn möjlighet att grundlägga hänsyn och uppskattning för varje människas olikheter oavsett bakgrund (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 4 & 11). I dagens förskolor har vi ofta flera barn i barngrupperna med olika modersmål och förskollärare ska sträva efter att

varje barn med annat modersmål än svenska ska få känna att de har möjlighet att utveckla sin kulturella identitet och sitt modersmål. Dessa barn ska även få rika möjligheter att utveckla sin förmåga att kommunicera på svenska.

”Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan” (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 5), och detta är en utmaning som alla verksamma pedagoger ställs inför. Om man arbetar utifrån vårt uppdrag att utgå från barnens erfarenhetsvärld, motivation samt intressen och ta vara på det i utformningen av verksamheten så har man i alla fall en möjlighet att anpassa verksamheten utifrån barnen. För att på bästa möjliga sätt anpassa verksamheten efter barnen måste man som pedagog uppmärksamma alla barnens olika sätt att skaffa sig kunskap. ”Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera” (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 6-7). Tar man vara på detta och låter alla finna sitt sätt att skapa sin kunskap och dessutom låter barnen skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk så kommer man inte bara att anpassa verksamheten efter alla olika individer utan man kommer även samtidigt att främja barns utveckling och lärande i enlighet med målen i läroplanen för förskolan (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 7)

I läroplanen för förskolan (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 16) tydliggörs även att det yttersta ansvaret för att verksamheten utövas i enlighet med uppdraget och målen i läroplanen ligger hos förskolechefen, som är den pedagogiska ledaren och chefen för alla som arbetar inom förskolan.

5.2. Språkutveckling

Nationalencyklopedin beskriver språk som ”det huvudsakliga medlet för mänsklig kommunikation” (www.ne.se 2011-11-15). Med språket förenklas kontakten och kommunikationen mellan människor och det innebär att språket är viktigt för människans totala utveckling. För att kunna kommunicera tillfredställande med andra krävs att vi kan samspela med andra (Svensson, 1998, kap 1).

Huvudsakligen har språket en social funktion men det spelar även en stor roll i den kognitiva utvecklingen (Svensson, 1998, kap 1). Processen för att en människa ska bli en tänkande och språkande individ startar redan första dagen i livet. Fox (2001, kap 3) skriver att den dagen barnen föds är deras hjärna 25% utvecklad och de andra 75% utvecklas varje gång vi leker, pratar, matar, sjunger och läser för barnet. Redan under barnets första levnadsår har vi skapat förutsättningarna för hur intelligent, kreativt och fantasifullt barnet kommer att bli. Redan som spädbarn börjar man kommunicera med andra genom joller, blickar, skrik och dylikt. Alltså kommunicerar vi med andra långt innan talspråket hanteras (Svensson, 1998, kap 1). Vid ett års ålder har barnet lärt sig känna igen alla ljud som ingår i det språk barnet kommer att tala (Fox, 2001, kap 3). Wikare, Berge och Watsi (1999) beskriver på följande sätt kortfattat om barns språkutveckling mellan ett och fem år.

- I ettårsåldern lär sig barn nya ord hela tiden. Deras passiva ordförråd ökar när vi pratar med våra barn, de kan mer ord än de förstår och kan uttala. De talar med gester och ettordssatser.
- I tvåårsåldern lär sig barn ännu fler nya ord och förmågan att uttrycka sig utvecklas, barnen talar nu i tvåordssatser. Barnets alla upplevelser är viktiga för deras språkutveckling eftersom ordförståelsen hör ihop med vad barnet upplevt och tankemässigt kan föreställa sig. Barnen övar sig på sitt språk genom att ofta tala om för andra vad de gör.

- I treårsåldern är språket viktigt för tankeutvecklingen och språket utvecklas mycket snabbt, både ordförråd och uttal. I denna ålder är barnen mycket pratglada och pratar gärna med sig själva och andra. De snappar ofta upp vad vuxna säger men förstår inte alltid innebörden. Barnen behöver själva ha upplevt händelser, saker och situationer som de kan koppla till ordets betydelse och tänka tillbaka på.
- I fyraårsåldern kan barn uttrycka vad de vill och talar i längre satsbildningar. Barnen säger inte längre ord som ”blidde” utan ”blev”. Även här är barnen aktiva i sitt tal och pratar gärna med andra eller sig själv. Genom att prata lär sig barnen ordens betydelse och de övar på språket genom språklekar som exempelvis rim, ramsor, frågor och svar. Med hjälp av språket utvecklar barnen sin förståelse för omvärlden. Barnets associationsförmåga bidrar till att samtalen lätt hoppar från ämne till ämne. I denna ålder är det viktigt att vuxna pratar mycket med barnen om saker och ting, svarar på frågor och ställer frågor. Dialogen mellan vuxna och barn är avgörande för barnets språkutveckling.
- I femårsåldern stannar ordförrådets utveckling av något, men intresset för språk är fortfarande stort. Barnen frågar ofta om vad ord betyder och förklarar gärna för andra. På detta sätt ökar de medvetet sitt ordförråd. Ofta skapar de även nya ord för något de inte har det rätta begreppet för (Wikare m.fl., 1999, kap 4 & 5)

Språk är inte enbart till för att kunna uttrycka tankar utan även för att skapa nya tankar. Språket påverkar hur vi ser världen och skapar tankar kring den, så om vi har ett mindre ordförråd så påverkar det hur vi ser på saker och senare även hur och i vilken utsträckning vi talar om det (Svensson, 1998, kap 3).

Enligt Fox (2001, kap 3) läggs grunderna för läsinlärning redan när barnen börjar höra människor runt omkring prata, sjunga och läsa. De barn som man inte pratat med, läst för eller sjungit för regelbundet från födseln kommer få det svårare i skolan än de barn som fått allt detta. Fox menar att man ska förebygga att barn får läs- och skrivproblem för i efterhand är det inte lätt att rätta till. Redan första dagen i skolan kan det vara för sent att börja lära sig läsa och skriva, så det förebyggande arbetet måste börja långt innan barnet börjar skolan. Vidare menar hon att om man börjar läsa högt för barn redan tidigt i deras liv utvecklas deras talförmåga för barn kan inte lära sig prata om inte vi pratar med dem. Vygotskij (Svensson, 1998, kap 1) menar att språket är en konsekvens av människans sökande efter sociala kontakter. Vidare anser han att i princip allt lärande sker tillsammans med människor med större erfarenhet. Genom samspel med personer som har större kunskaper än man själv lär sig barnet stegvis att behärska dessa kunskaper (Svensson, 1998, kap 1). Detta kallar Vygotskij för den närmaste utvecklingszonen, vilket han förklarar som avståndet mellan vad man kan klara av själv och vad man behöver hjälp med (Säljö, 2000, kap 5). Det krävs av den mer kunnige att den anpassar nivån för den som ska lära sig något så att den senare kan koppla ihop det nya med sin tidigare erfarenhet och på så vis skaffa sig ny förståelse ”[d]et är den mer kompetente som vägleder den mindre kompetente” (Säljö, 2000, kap 5, s. 122). Dysthe (2003, kap 2 & 3) skriver om ett stöd eller en stödstruktur, som hon kallar *scaffolding* som den lärande behöver för att komma vidare inom den närmaste utvecklingszonen. Stödet kan vara en person eller ett verktyg/en artefakt som t.ex. läraren, miniräknaren, språket eller datorn, och språket är den viktigaste artefakt vi har. Vi använder artefakter som stöd för inlärningen och utnyttjar dess erfarenheter (Dysthe, 2003, kap 2 & 3). Carlgren (1999, kap 7) menar att vi är i behov av alla våra artefakter för att i vardagen kunna tänka, lösa problem och agera, utan dem är vi hjälplösa.

Svensson (1998, kap 9) menar att man lättare kan se hos barn med fler än ett språk hur stor roll den sociala aspekten spelar i språkutvecklingen. Vilka man samspelar med och hur de

använder sig av språket är en avgörande faktor för hur man lär sig använda språket själv. Förskolan har en stor roll i att möta barn från olika bakgrunder och stödja deras utveckling så väl språkligt som tankemässigt. Förskolan ska lägga grunden för barnen att fungera i samhället (Bjar & Liberg, 2003, kap 1). När det handlar om språkutveckling hos barn med annat modersmål än svenska kan det ibland låsa sig hos pedagogerna och man vet inte riktigt hur man ska gå vidare. Svensson (1998, kap 9) menar att många av de metoder man använder sig av för att stimulera barn med svenska som modersmål fungerar utmärkt för barn med andra modersmål också.

Dahlgren, Gustafsson, Mellgren & Olsson (2006, kap 3 & 5) menar att det är viktigt att låta barnen vara i fokus och ge barn uppmärksamhet och visa lyhördhet för deras frågor och behov, eftersom det ger goda förutsättningar för barnens språkutveckling, oavsett om det gäller talspråk eller skriftspråk. De hävdar även att om vi vuxna är måna om barns skriftspråkutveckling så bör vi vara lika intresserade och uppmuntrande för det som när barnen lärde sig tala och utveckla sitt talspråk. Vi måste bli bättre på att ta vara på vardagens skriv- och lässituationer som t.ex. godnattsagan, inköpslistan, gatuskyltar, prislappen eller önskelistan. Det är lika viktigt att få vardagsträning i skriftspråkutveckling som talspråkutveckling.

Många tror att TV:n är bra för barnens språkutveckling, men Fox (2001, kap 3) hävdar att det inte stämmer. Vissa TV-program ger barnen kunskaper om sagor och hur berättelser är uppbyggda men hur mycket ord det än må komma ut ur TV:n, så talar den inte *med* barnen. TV:n talar till barnen och barnen kan då inte svara, det blir inget samtal, och det är just genom samtal som man lär sig tala.

Eftersom ord är av avgörande betydelse när det gäller att bygga tankebanor är det så att ju mer ett barn får ta del av språket – genom böcker och samtal med andra, *inte genom TV-tittande*, desto bättre kommer det barnet att klara sig både i socialt och inlärningsmässigt avseende och på alla andra sätt under resten av sitt liv (Fox, 2003, s 24).

Enligt Säljö (2000, kap 3) utgör kommunikation och språkanvändning länken mellan barn och omgivning. Dysthe (2003, kap 2) menar att allt lärande är situerat, man lär i samspel med andra och vi skaffar oss kunskap genom att delta i praktiska inlärningsaktiviteter.

5.3. Högläsning

Fox (2001, kap 5) hävdar att man ska börja läsa tidigt för sina barn och göra det till en vana. Börjar man tidigt att läsa för sina barn blir barnen tidigt även goda lyssnare och vill att man ska läsa för dem. De förstår då vilket nöje böcker kan ge och utvecklar förmågan att koncentrera sig och att slappna av. ”Ju tidigare vi börjar läsa för våra barn desto bättre är det!” (Fox, 2001, kap 5, s 36).

Dominkovic, Eriksson och Fellenius (2006, kap 1) samt Benckert, Håland, och Wallin (2008, kap 8) poängterar även de vikten av att läsa för yngre barn. Genom att höra någon läsa kan barnen höra ett annorlunda språk än det talade språket. Eftersom det skrivna språket är mer strukturerat och komplext än det talade språket, får barnen genom läsning tillgång till ord och grammatiska strukturer som de kanske inte annars hör i talat språk. När barnet får se texten får de en möjlighet att förstå sambandet mellan skriven och talad text, och det blir automatiskt en förbindelse till läs- och skrivprocessen. Precis som Dahlberg m.fl. (2006, kap 7) menar även Svensson (1998, kap 6) att genom läsningen får barnen kontakt med hur berättelser är uppbyggda, att text har en mening och att text och tal skiljer sig från varandra men även samspelar. Om den vuxne lyfter vissa ord och meningar i berättelsen och samtalar med barnen kring dessa, får barnen ett medvetet förhållningssätt till skriftspråket. Allt detta har visat sig

ha positiv betydelse för barnens senare skolgång, och många menar att barns hela språkutveckling påverkas positivt av högläsning (Dominkovic m.fl., 2006, kap 1).

Fox (2001, kap 3) skriver att om vi läser och samtalar kring boken med barn så ”vässas” deras hjärnor. Läsningen utvecklar barnens förmåga att koncentrera sig, lösa problem genom logiskt tänkande samt nyansrika ord, uttryck och formuleringar. Genom att läsa för barn lär man barnen att själva tänka och bilda sig egna uppfattningar och bilder om olika historier (Svensson, 1998, kap 6). Böcker ger möjligt att i tanken förflytta sig från nuet till vilken plats man än önskar befinna sig på. Genom läsningen får barn öva sin förmåga att skapa illusioner av vad texten berättar och genom orden som läses får de uppleva ord och begrepp som annars kanske inte skulle upplevts (Dominikovic m.fl. (2006, kap 2).

Dr Sue Hill (Fox, 2001, kap 3) är expert på den tidiga barndomen och hon säger att när vi bara är tillsammans med våra barn och läser på vardagliga saker så som mjölkpaket, post o.s.v. så anknyter vi till varandra och det främjar barnens läsutveckling. Det spelar ingen roll vad man läser bara barnet får möjlighet att samtala om det.

Nästan dagligen sker högläsning i grupp i alla förskolor, skolor och fritidshem som ger barnen en känsla av gemenskap och närhet vilket fungerar som en ovärderlig stimulans till att själv vilja kunna läsa och skriva (Dahlgren m.fl., 2006, kap 9). Det är långt ifrån alla barn som lär sig läsa innan de börjar skolan, men Fox (2001, kap 2) menar att genom obligatorisk högläsning i verksamheten lägger förskolan en mycket bra grund för barnen som lärarna i skolan sedan kan fortsätta att bygga på, vilket bidrar till att barnen mycket snabbt kommer att lära sig läsa själva.

Längtan efter att kunna läsa och skriva tänds av de känslomässiga gnistor som uppstår mellan ett barn, en bok och en vuxen som läser. Detta kan inte åstadkommas av enbart en bok, eller enbart ett barn, eller enbart av en vuxen som läser högt – det är samspelet mellan dessa tre som gör det (Fox, 2001, s. 17).

Fox understryker att alla föräldrar och vuxna som har hand om barn borde förstå vilka enorma inlärningsfördelar högläsning medför och se läsningen som viktig. Dahlgren m.fl. (2006, kap 7) styrker detta, då de säger att det har visat sig att den sammanlagda tiden som man ägnar åt skriftspråket har mycket stor betydelse för språkutvecklingen. Ju mer tid som ägnas åt skriftspråkutvecklingen, desto bättre (Dahlgren m.fl., 2006, kap 7).

5.4. Läsningens utformning

Trots allt är det inte hur mycket man läser utan hur man läser som fångar barns intresse och utvecklar olika förmågor hos barnet, ”[d]et avgörande är att läsa med intresse, inlevelse samt att tala om textinnehållet med barnet” (Svensson, 1998, s 141, kap 6). Att ofta få läst för sig av någon som tycker om att läsa och ser det som något positivt har visat sig gynnsamt för elevers framsteg i läsning (Dahlgren m.fl., 2006, kap 9). Engagemang från den vuxne är viktigt för att barnet ska kunna ta till sig det lästa. Om en vuxen finner det tråkigt att läsa, smittar detta ofta av sig på barnet och barnet växer upp med en känsla av att läsning inte är roligt (Svensson, 1998, kap 6).

Fox (2001, kap 6) beskriver att en god läsare skall tänka på hur man håller kroppen, vad man uttrycker med ögonen och att försöka ha ögonkontakt med barnen samt att läsa uttrycksfullt och med ett tydligt minspel.

Ju mer uttrycksfullt vi läser, desto mer fantastiskt blir upplevelsen. Ju mer fantastiskt upplevelsen är, desto mer kommer våra barn att älska böcker och desto mer kommer de att ”låtsas” att de läser. Och ju mer de ”låtsas” att de läser, desto snabbare kommer de att lära sig läsa. Så det räcker inte med att bara läsa högt – vi måste läsa bra (Fox, 2001, s. 41).

Dahlgren m.fl. (2006, kap 9) menar att när man läser för yngre barn är det en stor fördel om man sitter och läser i boken så att barnen kan se texten och att pedagogen följer texten med fingret under läsningen. Detta gör att det blir tydligare för barnen hur man gör när man läser, och de får då en förståelse för att det är texten man läser. Fox (2001, kap 7) menar att det är viktigt att barnen ser texten, men man behöver nödvändigtvis inte följa texten med fingret. Hon förespråkar att man utmanar barnen i spontana läslekar för att göra dem uppmärksamma på texten. Genom att läsa välkända böcker för barnen och exempelvis leta efter upprepade ord, börja läsa fel saga, hålla boken upp och ner och liknande kan man utmana barnens tankar och fördjupa kunskapen kring läsning. Bilderna i en bok säger mer än tusen ord och när man läser för små barn menar Fox att ju yngre barnen är, desto mer kan man prata om bilderna istället för att läsa, men det är viktigt att man varierar.

Det finns många olika sätt att läsa på och alla sätt upplevs på olika sätt av barnen och ger olika effekt i språkutvecklingen. Något av det som är viktigt enligt Svensson (1998 kap 10) när det gäller läsning för barn är att samtala om texten och bilderna. Då får barnen själva koppla till egna erfarenheter och får på så vis en annan förståelse för texten än om man bara fått lyssna. Forskare har kommit fram till att barn genom samtal och diskussioner under högläsning utvecklar en förmåga att hantera och reflektera över text och bild på olika sätt (Bjar & Liberg, 2003 kap10).

Hansson (Ljungström & Hansson, 2006, kap 2) tar upp flera tips för lyckad högläsning. Hon anser det vara viktigt att presentera boken man ska läsa för det blir då lättare för barnet att ta till sig bokens berättelse under läsningen. Även hon anser det vara värdefullt att samtala kring boken efteråt, om vad som hände, vad handlade boken om, o.s.v. Hon tar även upp att barn kan tröttna under läsningen, vilket kan ha många olika orsaker. Hansson tycker att man ska läsa så länge lusten finns. När barnen tröttnar kan man bläddra och prata om bilderna eller pratläsa. Ett avbrott behöver inte betyda att läststunden är slut, utan man kan återgå till läsningen efter en stund. Man kan pröva varierande böcker, men ska inte heller vara rädd för att gå tillbaka till böcker barnet ”tröttnat” på. Det kan vara så att barnen tröttnat på grund av många intryck som de behöver bearbeta innan de kan lyssna mer. Vidare tipsar hon om att det är bra om pedagogen läser igenom boken innan för att sedan bättre kunna läsa den högt med inlevelse. Läs med alla sinnen för att variera och engagera barn som har svårt att koncentrera sig. Till exempel kan man använda sig av ett leksaks- eller gosedjur som liknar karaktären i boken. Barnen kan då få klappa eller krama djuret om det händer i boken eller så kan vi låta barnen visa var magen sitter om karaktären i boken har ont i magen. Om man bara använder sin fantasi kan man på många sätt göra boken till ett äventyr för alla sinnen. Hansson hävdar att man bör läsa för barn långt upp i åldrarna, för även den som precis lärt sig läsa behöver höra berättelser som passar deras utveckling, men som de ännu inte behärskar att läsa själva.

I en högläsningssituation delar barnet upplevelsen av boken med den vuxne, när de samtalar, tittar, pekar och bläddrar. I den situationen får barnet även känna närhet till den vuxne, vilket underlättar inläringen i situationen (Dominkovic m.fl. 2006, kap 7). Flera forskare beskriver att närheten i en högläsningssituation är viktig. Att läsa för endast några barn åt gången gör detta betydligt enklare, men har man däremot en stor grupp blir det genast svårt. Dominkovic m.fl. (2006, kap 7) menar att det är mycket svårt att tillfredsställa alla individers behov av närhet i större grupper och därför bör högläsningen ske i mindre grupp. En fördel med att läsa i grupp är enligt Dysthe (2003, kap 12) flerstämmigheten, då alla röster blir hörda och ökar deltagarnas lärande och skapar en hög läropotential. De får även träna på att visa hänsyn och låta alla komma till tals. När man läser för yngre barn krävs det större lyhördhet och engagemang än med äldre barn. Dessutom bör det ske i en miljö som liknar hemmiljön så mycket som möjligt, speciellt om det handlar om en grupp med yngre barn. För att främja

läsningen på förskolorna är det en fördel om man har en stimulerande läsmiljö. Enligt Dahlgren m.fl. (2006, kap 9) bör man skapa en läsmiljö i ett stillsamt avgränsat utrymme där man kan sitta och läsa ensam eller tillsammans utan att bli störd.

Fox (2001, kap 5) skriver att det är viktigt att läsa för barnen när som helst under dagen, men det är även viktigt att göra det till en rutin, som t.ex. godnattsagan, att läsa högt vid samma tid varje dag, på samma plats och med samma kuddar eller kramdjur osv. Högläsning är som sagt viktigt på många sätt och vis och uppskattas av alla åldrar. Dahlgren m.fl. skriver att känslan av en trygg gemensam stund uppskattas av barn långt upp i åldrarna och även många vuxna njuter av en god uppläsning (Dahlgren m.fl., 2006, Kap 9).

5.5. Litteratur för barn

Dahlgren m.fl. (2006, kap 9) menar att när man väljer böcker för barnen i verksamheten är det önskvärt att innehållet i boken passar barnens kognitiva nivå. Det är även viktigt att bokens innehåll och språk är lite svårare, ”snäppet över” barnens kognitiva nivå för att barnet skall utvecklas språkligt och kognitivt. Hansson (Ljungström & Hansson, 2006, kap 2) betonar att man ska läsa böcker som ligger lite över barnens nivå och hon menar att även om barnet kan läsa själv, kan vi läsa lite svårare böcker för dem för att hjälpa dem nå nästa nivå. Detta kan kopplas till Vygotskijs begrepp närmaste utvecklingszonen (Säljö, 2000, kap 5). Den som läser fungerar då som en artefakt, ett stöd för kunskapsutveckling (Dysthe, 2003, kap 2 & 3).

Dahlberg m.fl. (2006, kap 9) menar att det inte är viktigt hur många böcker man väljer ut utan det viktiga är att de ställs ut på ett tydligt och attraktivt sätt i lokalerna. De hävdar även att det är väldigt viktigt att man varierar böckerna efter barnens intressen och byter ut dem kontinuerligt. Man bör anpassa litteraturen efter barnen. Wikare m.fl. (1999, kap 4) menar att en bra bok för en tvååring ska ha korta texter och handla om något som barnet själv upplevt. Benckert m.fl. (2008, kap 8) anser att det är viktigt att böckerna som finns på förskolorna fyller olika syften, och med fördel kan det finnas allt från faktaböcker, pekböcker, ordböcker till sagor och kapitelböcker. Genom att variera utbudet av böcker får barnen möjlighet att lära sig olika sätt att tänka, samtala och reflektera. Att läsa faktaböcker resulterar i vardagliga faktafrågor, medan sagor av fantasykaraktär genererar helt oväntade frågor, då de oftast har ett oförutsägbart innehåll (Dominikovic m fl. 2006, kap 2).

Benckert m.fl. (2008, kap 8) skriver att oavsett om man jobbar med barngrupper som är mångkulturella eller inte är det en fördel om litteraturen och dess bilder skildrar barn i och från olika miljöer såväl typiskt västerländska som från övriga världen. Att använda barnböckerna som skildrar barns upplevelser och barndom från alla världens länder är ett sätt att lyfta gemenskapen med barn i hela världen. Det ger även alla barn en möjlighet att identifiera sig med böckernas karaktärer och miljöer. Med fördel kan man ha tillgång till böcker från olika länder och på olika språk i förskolan eftersom det förstärker flerspråkigheten och kunskapen om världen samt stärker barnens identitet och gör dem nyfikna på allt som är nytt (Benckert m.fl., 2008, kap 8). ”Att arbeta med mångkulturell litteratur vidgar allas perspektiv och underlättar närmandet till varandra. Det är värdefullt att alla barn kommer i kontakt med mångkulturella böcker” (Benckert m.fl., 2008, kap 8, s. 152).

5.6. Föräldrarnas roll

Wikare m.fl. (1999, kap 4) hävdar att föräldrarnas roll är avgörande i barnets språkutveckling. Under det första levnadsåret är det viktigt att barn tillsammans med någon de känner väl och tycker om utvecklar sitt språk. Vissa forskare menar att högläsningen såväl i hemmet som i förskolan har en gynnsam effekt vad gäller berättande och språkförmågor i skolan. Ibland ombeds föräldrar att läsa för sina barn en stund varje dag, t.ex. en godnattsaga. Syftet med det

är att barnen ska uppleva läsning som något rofyllt och positivt inför sin egen läsdebut (Dahlgren m.fl. 2006, kap 9). Vidare menar författarna att det är bra om barnet är medvetet om sitt eget ansvar för inlärandet, men det är av stor betydelse att även föräldrarna och lärarna känner sig delaktiga, engagerade och stöttar barnets tillägnande av skriftspråket (Dahlgren m.fl., 2006, kap 7).

Dahlgren m.fl. (2006, kap 3) skriver om en studie som har visat att svenska föräldrar har en positiv attityd till läsning och läser för sina barn. När föräldrar läser för sina barn, känner barnen tydligt av föräldrarnas kärlek, omsorg och uppmärksamhet och det är ett sätt för föräldrarna att stärka banden till sina barn (Fox, 2001, kap 3). Vidare skriver Fox (kap.7) att föräldrarna inte ska vara rädda att göra fel eller tro att de ska undervisa sina barn utan de ska helt enkelt vara sig själva och ha roligt när de läser, för det är då barnen lär sig.

I Sverige är böcker och läsning en del av de flesta människors vardag medan det i andra delar av världen inte alls är någon självklarhet (Dominikovic m.fl. 2006, kap 7). Kommer man från länder där läsning inte är en del av kulturen kan det kännas svårt och konstigt att komma till en kultur där det inslaget är så utbrett som i Sverige. Förskolan har då en viktig uppgift att inviga dessa barn i böckernas och läsningens värld och genom läsning hjälpa barnen att tillägna sig det svenska språket. Det är även viktigt att inviga föräldrarna i hur viktigt det är för barnens språkutveckling att läsa för sina barn på sitt modersmål, för kan man inte prata och förstå på sitt modersmål blir det svårt att lära sig ett nytt språk. Svensson (1998, kap 7) menar att det inte räcker att prata med barnet några minuter på kvällen och morgonen på modersmålet och då kan litteratur på modersmålet vara ett enkelt hjälpmedel för att främja språkutvecklingen.

Benckert, m.fl. (2008, kap 8) anser också att man bör involvera alla barns föräldrar oavsett kulturell bakgrund i barnets bokläsning eftersom det ökar samarbetet med hemmen samt innebär många tillfällen att tala om barnets språkutveckling med föräldrarna på förskolan. Vidare poängterar de vikten av att alla olika språk som talas på förskolan ska synliggöras eftersom det vidgar barnens förståelse för olika kulturer och det är ett viktigt inslag i förskolans uppdrag.

6. Resultatredovisning

Här kommer vi att presentera det resultat vi har fått fram genom våra observationer och intervjuer. Vi börjar med att presentera observationerna, därefter våra-VFU erfarenheter och slutligen intervjuerna.

6.1. Observationer

Vi var på varje förskola en halv dag, från öppning till efter lunch. Vi valde att utföra fältstudierna vid den tiden eftersom det är på morgonen, förmiddagen och strax efter lunch som de flesta barn är närvarande på förskolorna, och vi vet av erfarenhet att det är då läsning oftast sker. Vi var närvarande i verksamheten och observerade såväl spontana aktiviteter som planerade för att se hur läsningen tog form. Vi utgick från de frågor vi presenterade i kapitel 4.2 under rubriken Observationer (s 7-8).

6.1.1 Förskolan Flugan

På förskolan Flugan går det 19 barn, men vid observationstillfället var det bara 17 närvarande, då två utav barnen var lediga den dagen.

Observation av den fria verksamheten

- Hur användes litteraturen?

Litteraturen som fanns användes av både barn och pedagoger vid spontana tillfällen. Barnen satt gärna med böcker och ”läste” för sig själva, men det pågick oftast inga längre stunder och de bläddrade igenom böckerna mycket snabbt. Då vi fanns tillgängliga i verksamheten satte sig barnen gärna bredvid oss och tittade och visade oss olika saker i böckerna. Vi observerade att barnen i den fria leken och under planerade aktiviteter som t.ex. sångsamling kom med böcker till pedagogerna och visade att de ville läsa. När barnen visade intresse för böcker höll pedagogerna på med andra sysslor och såg därför oftast inte barnens inviter. Pedagogerna tog däremot själva vid flera tillfällen initiativ till spontan läsning för den som ville vara med vid dessa tillfällen. Pedagogen samtalande kring bilderna och gjorde barnen delaktiga i valet av litteraturen.

- När och var läser man?

Läsningen skedde på morgonen när barnen undan för undan anländer, eller när barngruppen kändes orolig. Man läste också för att undvika att barnen satte igång med nya lekar innan en planerad aktivitet skulle starta och när det var lite färre barn inne utnyttjades tiden till läsning. Den spontana läsningen utfördes oftast i en stor hörnsoffa om pedagogen var delaktig, men då barnen ”läste” själva skedde läsningen var som helst i verksamhetens lokaler där det passade dem.

- För vilka läser man?

Under den fria verksamheten var det oftast de yngre barnen som själva tog initiativ till läsning. När pedagogerna tog initiativet så frågade de alla om de ville delta.

- Vem väljer litteratur?

Det är både barnen och pedagogerna som väljer litteratur vid spontana lästillfällen, men det är pedagogerna som väljer vilka böcker som finns i verksamheten.

- Är litteraturen tillgänglig för barnen?

Barnen hade tillgång till litteraturen genom en låda med ett urval av böcker samt en hylla för de böcker som har att göra med det tema man för tillfället arbetar med.

Observation av planerad läsning

Efter lunch hade förskolan planerad läsning för de äldre barnen (medan de allra yngsta sover) och barnen är då uppdelade i två grupper utifrån sin ålder och mognad. Samma pedagog har under ett år ansvaret för var sin grupp.

Äldsta gruppen

Denna grupp leddes av barnskötaren Anna och i gruppen ingår sju barn födda -06 och -07, tre flickor och fyra pojkar. Vid detta tillfälle deltog sex av barnen. Under läsningen sitter barnen på valfri plats i den stora soffan och pedagogen mittemot i en fåtölj. Anna börjar med att samtala med barnen om föregående läsning, då ett av barnen hade missat slutet på boken de då läst. De samtalar även om vad som var bra och mindre bra. När barnen är nöjda med samtalet går Anna vidare med att presentera en ny bok som hon själv valt för barnen. Hon läser på baksidan och berättar om författaren. När Anna sedan börjar läsa förställer hon sig och anpassar rösten efter vad som händer i boken samt lägger extra tyngd vid vissa ord för att fånga barnens intresse. Hon visar på de bilder som dyker upp och ställer frågor utifrån innehållet.

Mellangruppen

Denna grupp leddes av förskolläraren Camilla och i gruppen ingick det fyra barn som var födda -08. Under detta observationstillfälle var en av flickorna ledig och av de andra två flickorna var en ny både i Sverige och på förskolan och har annat modersmål än svenska. I gruppen fanns även en pojke med särskilda behov (autism). Under läsningen satt de i ett rum där de kunde stänga om sig, alla barnen satt ihop med Camilla på en madrass på golvet där platserna bestämdes av pedagogen om det behövdes. Barnen satt så att de hela tiden kunde se bilderna och följa med i boken. Litteraturen hade Camilla valt och hon berättade att de hade läst samma böcker under en längre tid och idag introducerade hon en ny bok. Camilla läste tydligt med inlevelse och pekade på bilderna hon läste om, hon pratade om bilderna och ställde frågor till barnen. Vid flera tillfällen tydliggjorde hon för flickan och pojken med särskilda behov vad boken handlade om, vad som var på bilderna, och hon ställde frågor just till dem. Hon stressade inte och lät barnen prata om varje bild, peka och berätta om de ville.

6.1.2. Förskolan Spindeln

Förskolan har 18 barn och alla var närvarande vid vårt besök. Pedagogerna på avdelningen har inte jobbat tillsammans länge och är därför inte så samspelade. Avdelningens miljö och barngruppen kändes stökig.

Observation av den fria verksamheten

- Hur användes litteraturen?

Litteraturen användes inte speciellt mycket varken av vuxna eller barn. Vi såg dock att barnen gärna satt och bläddrade i böckerna och när en av oss satte sig vid böckerna så kom genast de yngre barnen fram med böcker som de ville att vi skulle läsa.

- När och var läser man?

Vid de få tillfällen vi såg barnen läsa så var det under den fria verksamheten i soffan eller på golvet.

- För vilka läser man?

Eftersom vi inte såg att pedagogerna läste för barnen så har vi ingen uppfattning om detta.

- Vem väljer litteratur?

Barnen väljer böcker själva eftersom de på eget initiativ läser själva eller med/för varandra men det är pedagogerna som bestämt vilken litteratur som finns att tillgå.

- Är litteraturen tillgänglig för barnen?

Litteraturen finns i ett bokställ på golvet i barnens höjd där de lätt kan välja bland utbudet.

Observation av planerad läsning

Efter genomförd observation och intervju vet vi att förskolan inte har någon planerad lässtund.

6.1.3. Förskolan Snigeln

Förskolan Snigeln har 16 barn, men vid observationstillfället var det bara 13 barn närvarande.

Observation av den fria verksamheten

- Hur användes litteraturen?

Böckerna användes under observationen mest av barnen själva, som ofta satt två och två och samtalade kring boken och dess bilder. Då vi fanns tillgängliga i verksamheten, kom barnen gärna fram till oss och frågade om vad det stod och ville att vi skulle läsa.

- När och var läser man?

Läsningen skedde på morgonen när barnen anländer undan för undan, när barngruppen kändes orolig, eller för att undvika att barnen satte igång med nya lekar innan t.ex. maten. Förskolan har ett litet mysrum med madrasser och kuddar samt en större soffa i ett angränsande rum där barnen satt och läste, men framför allt användes golvet som läsplats under den spontana läsningen.

- För vilka läser man?

Under observationen tog ingen pedagog initiativ till spontanläsning då de var upptagna med annat. Barnen tog ofta initiativ själva, men läste då bara för sig själva eller med en kompis.

- Vem väljer litteratur?

Barnen valde böckerna själva men vilka böcker som fanns framme var reglerat av pedagogerna.

- Är litteraturen tillgänglig för barnen?

Litteraturen fanns tillgänglig för barnen i ett bokställ som hängde på väggen, där framsidan av boken syntes så man kunde se vilka böcker som det fanns att välja på.

Observation av planerad läsning

Efter lunch hade förskolan planerad läsning. Efter maten sover de yngsta barnen och då delades de andra barnen in i två grupper efter ålder och behov. Pedagogerna byter ansvar för grupperna var 14:e dag.

Äldsta gruppen

Denna grupp leddes just nu av förskolläraren Elsa. I gruppen ingick fem barn som alla var födda -06, tre flickor och två pojkar. Vid observationstillfället var en flicka frånvarande, så de var bara fyra barn. Läsningen ägde rum i ett avskilt rum där man kunde stänga om sig, barnen hade varsin dyna att sitta eller ligga på och pedagogen satt på en högre stol och läste. Elsa började med att återberätta vad de läst tidigare och läste sedan med inlevelse i rösten. Hon ställde även frågor till barnen vid de tillfällen då det var något som skulle lösas, t.ex. hur tror ni de ska göra nu? Under läsningens gång visade hon bilderna för barnen och de fick lov att gå fram och titta noga. Barnen låg och satt på sina madrasser och de pillade med saker och snurrade runt, men de tilläts att göra detta bara de inte störde de andra barnen eller sprang runt. Boken de läste var vald av barnen, berättade Elsa, när de hade varit på biblioteket och barnen hade velat låna denna. Elsa berättade att boken egentligen var för äldre barn men att hon hade valt att ge den ett försök och hade då märkt att barnen hängde med bra i handlingen och valde då att fortsätta läsa den.

Mellangruppen

De yngre barnen födda -07, -08 och -09 låg i ett stort rum på madrasser med kudde och täcke. I det rummet satte pedagogen på en kassett med en saga som barnen fick lyssna på medan de satt/låg och slappnade av. Ett fåtal somnade och de andra vilade bara en stund.

6.2. Erfarenheter från verksamhetsförlagd utbildning

Vi har vid tidigare tillfällen varit ute på längre VFU-perioder och även då reflekterat över och observerat läsningen på förskolorna Snigeln och Flugan. Dessa observationer använder vi som komplement till studiens observationer.

På både Snigeln och Flugan har läsningen en stor roll i verksamheten. Ofta läser man för barnen på morgonen och när tillfälle ges under dagen och pedagogerna försöker så ofta de kan ta tillvara på barnens initiativ till läsning. De båda förskolorna har bestämda tillfällen då de läser och barnen känner väl igen rutinerna. Vi tyckte att de läsrutiner vi deltagit i under vår VFU-period stämmer bra överens med de observationer vi gjort tillsammans nu i vår undersökning.

Barnen på förskolorna är mycket intresserad av skriftspråket och de frågar ofta hur saker stavas eller vad det står på lappar eller mjölkpaket. Barnen tar gärna ner böcker och ”läser” eller tar med till pedagogerna och visar eller vill att de ska läsa för dem. Vi har sett att barnen gärna leker med böcker, läser själva och är mycket intresserade av att pedagogerna läser tillsammans med dem.

Vid lässtunderna har vi även observerat att det inte bara är läsningen och texten i böckerna som är det viktiga, utan ofta vill barnen titta på bilderna, diskutera kring dessa samt koppla till egna erfarenheter. Detta såg vi var extra tydligt vid läsning av faktaböcker. Till exempel en dag sitter en pedagog tillsammans med en pojke i soffan på Snigeln och tittar i en faktabok om djur. De bläddrar i boken och diskuterar allmänt kring vad som syns på bilderna och ibland vad det står i texten. När de tittar på sidan om delfiner berättar pojken att han har sett en sådan en gång och hur och vad som hade hänt då.

En annan sak som märktes tydligt vid lässituationer var att närheten till pedagogerna var mycket viktig. Barnen ville gärna sitta nära eller helst i knäet på pedagogerna. Detta visade sig extra tydligt på morgonen då barnen var nyvakna och precis kommit till förskolan. Ofta bidrog morgonstunden till ett mysigt tillfälle för både barnen och pedagogerna. Det har inte hunnit komma så många barn och man har tid och ro att sitta och läsa och samtala kring böckerna.

Både på Snigeln och Flugan läser pedagogen kapitelböcker för de äldre barnen och försöker involvera barnen i läsningen. De för en dialog kring vad som hände i förra kapitlet, hur karaktärerna ska lösa sina problem, vad som kommer hända osv. Samtalen kring litteraturen är något som är återkommande vid varje lässituation och barnen är ofta engagerade.

Barnens koncentration varierar från dag till dag, ibland är det en bra lässtund full med frågor, samtal och även aktivt lyssnande, men ibland stör en del sina kompisar, ”leker apa” eller helt enkelt bara pratar om annat och vill inte lyssna. Det blir då en tråkig stund med mycket tillsägningar och till och med barnen säger till varandra.

6.3. Intervjuer

Vi har intervjuat fyra pedagoger som är verksamma på de förskolor vi besökt, två från Flugan, och en vardera från Snigeln och Spindeln. Vi kommer här att presentera en sammanfattning av vad som kom fram i intervjuerna.

6.3.1. Intervju med Camilla

Camilla, som är verksam på förskolan Flugan, har arbetet inom yrket i 26 år, som barnskötare i 16 år och förskollärare i 10 år. ”Läsning för alla barn är jätteviktigt oavsett vilken ålder eller mognad barnen har”, säger Camilla. Hon anser att man bör anpassa litteraturen för de barn man läser för.

Hon upplever att barn idag inte är särskilt vana vid högläsning ur böcker utan bilder, exempelvis kapitelböcker. Detta tycker hon är angeläget att uppmärksamma på förskolan eftersom det är viktigt att barn får lära sig att lyssna och skapa egna bilder i huvudet. Själva läsningen är inte alltid det primära.

Camilla berättar att de på förskolan läser regelbundet efter lunch för alla barnen utom de yngsta som då sover. Men hon påpekar också att för de barn som sover försöker de hitta stunder till läsning under dagen. Anledningen till att det har valt att ha lässtunderna efter lunch är att de anser att barnen behöver varva ner lite efter maten och att det kan vara skönt med en lugn stund på dagen. Dessa tillfällen är därför inte frivilliga, utan alla barn ska vara med. Ansvaret för var och en av de olika grupperna har samma pedagog i ett år för att de anser att de då kan följa gruppen och lättare välja passande litteratur att utmana barnen med.

Camilla uttrycker under intervjun att ”det är språket framför allt och utvecklingen av språket som är det primära i lässtunderna”. Det är inte bara själva läsningen som bidrar till detta utan de försöker även samtala kring boken för att sätta igång tankar och reflektioner. Detta ser dock olika ut från dag till dag beroende på barnens dagsform. Camilla är tydlig med att påpeka att det är viktigt att vara observant och ”läsa av” barnen.

”Alla barn är olika, vissa barn har till exempel svårt att sitta still” säger Camilla. Hon menar att om gruppen klarar av att vissa barn rör på sig eller ligger upp och ner i soffan till exempel så är det acceptabelt. Det är viktigt att även den vuxna kan koppla bort detta och tänka på vad syftet är. Däremot menar Camilla att det inte alltid fungerar och då blir det de vuxna som bestämmer, men det är viktigt att det är en lustfylld situation och att barnen får med sig att det är roligt att lyssna på böcker. En annan anledning till att alla barnen måste vara med på läsningen efter lunch är att det inte finns tillräckligt med personal som kan ta hand om de barn som hellre skulle vilja göra något annat.

Det är de vuxna som väljer vilken litteratur som behandlas på lässtunderna och ibland har de valt ut ett flertal böcker så att barnen får välja en utav dessa. Camilla menar att det är viktigt att de vuxna vet vad det är för typ av bok och vad den handlar om så att den passar ålder och mognad på gruppen för att det inte ska bli tråkigt eller att någon inte ska förstå.

Camilla är väldigt nöjd med hur hon och resten av arbetslaget jobbar med läsning utifrån barnen. Hon menar att det är viktigt att kunna dela upp barnen i mindre grupper. I mindre grupper är det lättare att använda sig av annat material i berättandet. Camilla använder sig gärna av flanosagor som ett komplement till böcker. Hon menar att det säkert finns hundra olika sätt att arbeta på kring läsning och barns språkutveckling, men att hon känner att detta arbetssätt passar dem på den här förskolan mycket bra.

I gruppen som Camilla läser för finns även ett barn med särskilda behov och ett barn som inte kan svenska. Med detta i åtanke menar hon att det är ännu viktigare att använda sig av olika material för att på så vis ”puffa på” språkutvecklingen lite extra. Camilla har inte jobbat med barn som inte kan svenska förut och detta medförde att hon fått tänka till lite extra kring lässtunderna. Till exempel menar hon att hon nu visar tydligare vad som finns på bilderna och tydligt artikulerar vissa ord. På avdelningen finns det även tillgång till en pedagog som pratar barnets modersmål och som före vilan ofta på det språket brukar översätta den bok Camilla vill läsa under vilan, så att barnet lättare ska kunna följa med.

Camilla avslutar med att påpeka att barn i dag ofta är överstimulerade, speciellt med bildstimuli, de vill att det ska hända nya saker hela tiden. ”Att sitta ner och lyssna blir då en svårighet för dessa barn” säger hon. Att utmana fantasin och tankarna anser hon vara mycket viktigt och det finns massor att prata om när man läser böcker utan bilder, vilket Camilla anser vara ett bra hjälpmedel i språkutvecklingen hos yngre barn.

6.3.2. Intervju med Anna

Anna är liksom Camilla verksam på förskolan Flugan. Hon är utbildad barnskötare och har varit yrkesverksam i 23 år.

Anna tycker att det är viktigt att pedagogerna på förskolan läser för barnen så att de får ett intresse för böcker. Hon menar också att det är viktigt att barnen får lära sig att se egna bilder och skapa kring olika texter. Hon anser att hela arbetslaget jobbar bra ihop när det gäller läsning eftersom de har jobbat tillsammans länge och vet hur de ska göra. Hon berättar att de läser lite lättare bilderböcker för de yngre barnen och kapitelböcker för de äldre. De reflekterar över vad som händer och samtalar om känslor och liknande. ”Barnen får många tankar under lässtunderna, speciellt om pedagogerna är med och hjälper till att väcka tankarna” säger Anna.

Anna berättar att de läser varje dag för barnen och att syftet är att skapa intresse för böcker, men även för språkutvecklingens skull. Man lär sig nya ord och tränar språket hela tiden. Det är alltid för barnens skull de läser. Det läser alltid efter lunch då pedagogerna anser att det är bra med lugna aktiviteter. Hur länge de läser beror på hur intresserade barnen är. Oftast börjar dessa lässtunder med att de reflekterar tillsammans med barnen om vad som hände sist, speciellt om någon har missat gången innan.

Vidare berättar Anna att fördelar med läsning gentemot exempelvis ett band är att barnen kan stoppa henne lite hur som helst om de har frågor eller liknande. ”Det är även viktigt att den som läser är med i boken, skrattar till ibland om det är något kul” säger Anna. Om någon säger eller gör något dumt kan man prata om det i gruppen: ”Hur kände den?”, ”Vad hände?” och ”Vad tror ni händer imorgon i boken?”. Man får in många olika diskussioner vid läsning.

Pedagogerna bestämmer vilka som ska vara med vid läsningen. Efter lunch ska alla vara med och då är barnen indelade i grupper efter ålder och mognad så alla ska få lyssna på en saga som de förstår. De allra minsta barnen sover. Detta bidrar till att det är extra bra med lite lugn en stund. Anna menar att även de äldre barnen mår bra av lite lugn ibland, för de orkar inte med ”fart och fläkt” hela dagen.

Litteraturen väljs av pedagogerna, men barnen brukar få följa med till biblioteket. Hittar de böcker som de vill läsa, tittar pedagogerna i böckerna först och ser ifall de tror att det kan fungera. Anna läser gärna böcker som handlar om barn i gruppens ålder så att de känner igen sig.

Anna avslutar med att säga att hon är nöjd med det arbetssätt de har kring läsning, men är det något hon skulle vilja ändra på så är det att det kunde finnas mer tid till att bearbeta böckerna efteråt. ”Ibland ritas de teckningar om det hänt något speciellt, men detta hinns inte alltid” säger hon.

6.3.3. Intervju med Maria

Maria är verksam på förskolan Spindeln och hon har arbetat som förskollärare i 30 år, men på just denna förskola är hon ny. Eftersom Maria inte varit länge på denna förskola, berättade hon mycket om hur det var på hennes förra arbetsplats.

”Man läser för lite tycker jag, egentligen vill man ju läsa mer än vad man gör” säger Maria. Läsningen är en viktig del, men svår att hinna med och svår att få till med lugn och ro. Maria tycker att det är viktigt att läsa eftersom det främjar barnens språkutveckling och ger dem ett ordförråd. ”Det gäller att mata dem när de är små - det är då de suger åt sig”. Maria poängterar att det är särskilt viktigt att ge barnen det svenska språket i mångkulturella områden där många har ett annat modersmål än svenska. Språket och språkutvecklingen är en central del av läsningen, men det är även mysigt att sitta ihop, så närhet är också en viktig del.

Vidare berättar hon att hon är lite mittemellan två arbetsplatser och därför inte kan svara för hur arbetslaget tänker kring detta. Maria berättar att här på den nya förskolan läser man inte regelbundet för barnen, man har inte någon läsvila eller liknande. Hennes förra förskola var en tre-timmarsverksamhet och de pratade där om att de ville få igång högläsningen och då gå iväg med några barn i taget, men i brist på tid och pedagoger rann det ur sanden. Sina språkpåsar är något Maria håller kärt. De innehåller berättarsagor med figurer till och sagorna har olika språkliga nivåer. Dessa använde hon mycket på den förra förskolan och hoppas att få igång det på den nya också.

Maria fick berätta hur hon ville att läsningen skulle ta form. Vi frågade om hon hade någon tanke bakom hur man sitter under läsningen och hon sa att de på den förra förskolan hade en mysvrå med soffor och mysbelysning i kanten av ett rum. Maria tycker det är bra om man kan ha en separat del eller helst rum som är till för just läsning. Det blir då lättare att sätta sig där och komma undan lite, och det är ofta väsentligt att barnen inte ser och hör vad övriga barn gör för de får svårt att koncentrera sig då. Maria vill att läsningen ger möjlighet till samtal om bokens innehåll och bilder samt att kunna se barnens reaktioner. ”Det är viktigt att inreda så man får det här lilla rummet” säger Maria och hon hoppas på att kunna skapa en sådan miljö i ett utav rummen på den nya förskolan. Maria säger att beroende på vilka barn som deltar under en läsning så kan man samtala om boken mer eller mindre, eftersom vissa klarar av att prata medan andra inte gör det utan måste enbart lyssna och i så fall kanske diskutera efteråt. Maria tycker det är viktigt att känna in vilka barn det är, hur många man har och vilken tid man har till sitt förfogande.

Vidare säger Maria att om man har läsvila med de större barnen när de mindre sover, får man se till att det blir läst för de små vid ett annat tillfälle under dagen. Hon önskar att de skulle få till rutiner för läsningen i det nya arbetslaget, men än så länge är de i en planeringsfas och diskuterar hur arbetet ska läggas upp framöver.

På Marias förra arbetsplats fanns det ett läsställ, där barnen kunde plocka ner böckerna själva, vilket bidrog till att barnen tog egna initiativ till läsning. Barn som behövde det lite mer än

andra lockade pedagogerna dit och valde en bok som passade. Maria tycker att det är mycket viktigt att välja en bok som är på lagom nivå för barnet och som man själv tycker om, för då blir det både lättare och roligare att läsa. På den nya förskolan finns också bokställ och Maria upplever att barnen hämtar böcker och läser själva och ibland ber de en pedagog att läsa. En nackdel som hon tar upp med att ha böckerna i barnens höjd är att de små inte alltid är försiktiga med böckerna.

Maria avslutar med att säga ”Egentligen är de inte så tokigt att sätta sig en stund med de stora efter maten och varva ner lite. Som de har jobbat innan här så har alla stora gått ut efter maten, men vi får se var vi hamnar”.

6.3.4. Intervju med Elsa

Elsa är verksam på förskolan Snigeln och hon har arbetat som förskollärare i 30 år. Nu arbetar hon som både förskollärare och förskolechef.

Elsa tycker att det är viktigt att läsa. Tillsammans med arbetslaget försöker hon att finna bra tillfällen att läsa högt på. Hon berättar att de försöker ta vara på den spontana läsningen när man får tillfälle och när barnen visar att de vill läsa. Eftersom förskolans verksamhet sker mycket utomhus, tar de ibland med böcker ut om barnen skulle vilja läsa. Innan maten försöker de få tillfälle att läsa, då de stora barnen läser i ett rum där de läser själva eller så läser en pedagog för dem som hellre vill lyssna. De små är i ett annat rum där de, beroende på barnens dagsform, läser, sjunger eller tittar i böcker. Hon menar att läsning inte bara innebär att pedagogen läser utan att barnen också ska få upptäcka boken. Ibland vill de stora barnen läsa för de små och då låtsasläser de för dem, vilket ju också är en form av högläsning. Någon gång under dagen läser pedagogerna för barnen, så att de alla får ta del av någon form av högläsning.

Hon berättar att efter maten sover de allra minsta, medan de övriga har läsvila och då läser en pedagog för de fem största barnen i ett enskilt rum, medan mellanbarnen lyssnar på sagoband i ett annat rum och det menar Elsa är en annan form av läsning.

”Vi slåss, vi slåss emot media!” säger Elsa. Det blir bara svårare och svårare att läsa, för de sociala medierna tar så mycket plats. Överallt får barnen bilderna serverade idag och därför vill de ofta se bilder och frågar om de inte finns några bilder och de har svårt att skapa sig egna bilder. Syftet med pedagogernas läsning kretsar därför mycket kring barnens egen fantasi, framförallt hos de äldsta barnen, därför läser de kapitelböcker med väldigt få bilder för dem. Men även att lyssna på band är träning för fantasin, eftersom barnen kan skapa sina inre bilder medan de lyssnar.

Vidare berättar hon att pedagogerna tar med barnen till biblioteket och där får barnen välja böcker, men ibland kan pedagogerna styra valet lite efter gruppen eller efter högtider och temaarbete. Beroende på bok så är barnen olika involverade i läsningen, då vissa böcker inbjuder till dialog medan andra är mer lyssnande. ”Det gäller att hitta balans” säger Elsa. Vissa barn kan prata hur mycket som helst och andra blir störda av det och vill bara lyssna, och det är det ju också viktigt att ta hänsyn till.

När vi frågar om de har någon tanke bakom hur de sitter, förklarar Elsa att de på grund av mycket små rum inte kan sätta in soffor som de kan sitta i, men hon tycker även att det är en fördel med att barnen får ligga på madrasser under läsvidan. När man är 3-6 år så är man väldigt rörlig och därför har förskolan liggvila. Barnen är fulla med saker som ska hända och de hinner aldrig varva ner och lära sig att landa. Elsa menar att det är väldigt svårt för barn att bara vara och det lär de sig inte om de inte får öva sig. Har de haft mycket aktivitet och varit väldigt koncentrerade så är rörelsebehovet fortfarande stort, men om de har varit ute och lekt

fritt kan det se olika ut. Hur de placerar sig och sin madrass i rummet får de oftast välja fritt, ibland kan man t.ex. säga att de ska sätta sig ”kille, tjej, kille, tjej” för att blanda lite. Det beror lite på hur gruppen är. Elsa tycker inte att man behöver skapa regler om det inte behövs, men märker man att de blir tjafs så är det viktigt att styra upp det. Hon tycker också man ska vara tillåtande, för det blir så tråkigt om det bara blir tillsägelser hela tiden. Elsa berättar att de bara har fem barn i den gruppen och det ger ju större möjligheter för dem att bestämma själv hur de vill sitta/ligga.

Elsa menar att man läser för allas skull. Efter maten läser de för barnens skull, vilket har en lugnande effekt och är bra för deras matsmältning och välbefinnande. Men innan de äter är det för att strukturera upp gruppen och få en lugn start inför lunchen. Innan lunchen är det fritt för barnen att välja om de vill sitta i mysrummet och läsa för sig själva eller lyssna på högläsning. Elsa säger att man kan känna att man bara läser för sin egen skull, men vissa saker måste man göra om och om igen innan barnen tycker det är roligt och det kan vara jobbigt innan man når det målet. Pedagogerna har ju en tanke bakom högläsningen bl.a. att barnen ska tycka att det är spännande att läsa och bli intresserade.

Elsa avslutar med att berätta att hon skulle vilja jobba mer med sin resväska med berättarsagor. Hon säger att hon skulle vilja använda den framför allt för att levandegöra det man läser och fånga de minsta i berättarformen. Det finns mängder av andra möjliga former av läsning att använda, t.ex. flanosagor, men dagarna går så fort så tiden räcker inte till.

7. Analys och diskussion

Här kommer vi att knyta ihop forskning och litteratur med vårt resultat samt tillföra egna tankar och reflektioner. Vi utgår från samma underrubriker som i litteraturgenomgången och har därför även här valt att hålla läroplanen utanför resterande forskning för att tydliggöra resultatet.

7.1. Läroplanen för förskolan

Utifrån observationer och intervjuer uppmärksammade vi att ingen av personalen på förskolorna nämnde att läroplanen tar upp att förskolan ska göra barnen nyfikna på skriftspråket. Utifrån vad de svarade på våra frågor förstår vi att de har kunskap inom just högläsningens fördelar och de kan verkligen motivera sin läsning men ingen nämner läroplanen. Vi ställer oss frågande till om pedagogerna ansåg att det var underförstått att de utgår från läroplanen i sina svar eller om de själva inte ser på läroplanen på samma sätt som vi. Vi anser att Läroplanen för förskolan är verksamhetens ”bibel”. Det är utifrån den som pedagogerna ska motivera sitt arbete och kan de styrka vårt arbete utifrån läroplanen så är de på rätt väg.

Genom våra intervjuer med pedagogerna på förskolan har vi fått veta att de tycker att språket är en mycket viktig del i barnens utveckling. ”Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande” (Skolverket, Lpfö 98, reviderad 2010, s 5). De som jobbar på förskolan har ett stort ansvar gällande detta. Vi anser att en stor del i målet mot livslångt lärande är språket eftersom vi måste ge barnen ett språk som de kan känna sig trygga med.

Vi har sett i våra observationer att alla dagligen jobbar med språkutveckling genom att de ställer fram litteratur i barnens nivå och utmanar dem genom samtal och högläsning. På förskolan Flugan och Snigeln har de någon form av planerad läsning för barnen efter lunch, men på förskolan Spindeln har de ingen planerad läsning. Förskolan Snigeln har även läsning före lunch, men då får barnen själva välja var sin bok eller lyssna på den som personalen läser. Lästillfällena i de två grupperna på Flugan samt den äldre gruppen på Snigeln går till på liknande vis. Personalen samtalar med barnen om det som ska läsas, vad som hände förra gången om det är en fortsättning eller vad det kommer att handla om. Förskolan ska främja barnens utveckling gällande tänkande, lyssnande, reflekterande, berättande, att ge uttryck för egna uppfattningar och frågor samt försöka förstå andras perspektiv. Barn behöver utveckla ett nyanserat talspråk, ordförråd samt förståelse för innebörd i begrepp. (Skolverket, Lpfö 98/10)

Pedagoger ska även arbeta för att barnen får en förståelse och ett intresse för skriftspråket och dess funktion samt att barnen utvecklar ett intresse för olika bilder, texter och medier samt utvecklar en förmåga att tolka och prata kring dessa (Skolverket, Lpfö 98/10). Läroplanen menar att det är viktigt att vi som jobbar i förskolan är med och skapar möjligheter för barnen att utveckla detta. Det är arbetslaget som ansvarar för att barnen utmanas och bli nyfikna på språk och kommunikation. Arbetet i barngruppen ska genomföras så att barnen stimuleras och utmanas inom just sin språk- och kommunikationsutveckling (Skolverket, Lpfö 98/10).

Genom planerade lässtunder menar vi att barnen får återkommande möjlighet att utveckla språket på olika plan och kan skapa sig ett intresse för detta. Dessa tillfällen anser vi hjälper till att utveckla de färdigheter som läroplanen skriver om. Då man använder sig av högläsning av böcker med passande frågor och diskussioner kring innehåll och bilder så får man in väldigt mycket av dessa delar i verksamheten. Just därför anser vi att det kan vara en brist att förskolan Spindeln inte har någon obligatorisk läsning eftersom man på ett naturligt sätt får in samtal genom läsning.

På alla förskolorna har vi sett att det finns litteratur tillgänglig och personalen som vi intervjuat berättar att de känner att detta är en viktig del i att väcka intresse för böcker och språk. Litteraturen som finns tillgänglig i verksamheterna är det personalen som valt ut och de utgår från barnens intresse när de väljer böcker. På förskolan Snigeln läste de t.ex. en bok som barnen valt ut helt själva. Elsa berättade att det inte alltid blev böcker som fungerade, men att de alltid försöker ge barnens val en chans. Enligt läroplanen ska förskolan vara en trygg och lärorik plats för barnen men även rolig att delta i. Vidare står det att vi ska utgå från barnens intressen och utveckla verksamheten utifrån dem (Skolverket, Lpfö 98/10). Att ha litteratur som passar barngruppen tillgänglig för barnen är ett bra sätt att automatiskt försöka stimulera och utmana dem i språkutvecklingen och därmed arbeta enligt läroplanen. Om man tar vara på barnens intressen och erfarenheter på förskolan kan man öka deras vilja att utvecklas. Ett steg i rätt riktning är att involvera barnen genom att låta dem få vara med och bestämma vad som ska läsas på de planerade lässtunderna. Genom detta anser vi att man automatiskt utgår från barnens intressen och på så sätt gör dem mer motiverade att delta.

Under observationstillfällena kunde vi se att litteraturen ofta användes av barnen själva, vilket kunde iaktas på alla tre förskolorna. Vi såg även att barnen gärna läser tillsammans med andra barn eller för andra barn. Det är inte bara när pedagogerna läser eller samtalar med barnen som språket utvecklas. Barn lär sig ständigt av och med varandra i olika situationer och det gäller för personalen på förskolan att ge barnen möjligheter att lära varandra. Verksamheten skall baseras på att barn lär i samspel, både med vuxna och med andra barn. Barngruppen skall ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande. Alla barn söker och erövrar kunskap på olika sätt, en del genom lek, andra genom socialt samspel, utforskande eller kanske skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera. Förskolans verksamhet ska vara anpassad för alla barn i förskolan (Skolverket, Lpfö 98/10). Vi anser att förskolan måste ge barnen möjlighet att på olika sätt kunna skaffa sig kunskap inom språket och skriftspråket, alla lär inte på samma sätt och det är en viktig punkt att komma ihåg. Att anpassa verksamheten efter alla individer på förskolan är inte lätt, men vi anser att man kan se till vad varje individ kan tillföra till gruppen och ta vara på gruppens tillgångar som t.ex. olika modersmål, lära sig ord på olika språk och låta barnen upptäcka att det är spännande med de olika språk som finns i världen.

På två av förskolorna vi besökt, Flugan och Spindeln, finns det barn med andra modersmål än svenska och pedagogerna uttrycker att språkstimulansen blir mycket viktigare och att man behöver tänka till lite extra. Läroplanen (Skolverket, Lpfö 98/10) förespråkar att varje barn, oavsett vilket språk det talar, ska få möjlighet utveckla sin kulturella identitet och sitt modersmål förutom det svenska språket. Sverige är idag ett mångkulturellt land där flera språk används, vilket skapar en kulturell mångfald i förskolan. Läroplanen för förskolan uppmanar oss att ta hjälp av barnens olika bakgrund i arbetet för att ge varje barn möjlighet att grundläggande hänsyn och uppskattning för varje människas olikheter, oavsett bakgrund (Skolverket, Lpfö 98/10). När man arbetar med mångkulturella barngrupper, menar vi att personalen på dessa förskolor måste fokusera extra mycket på hur de använder sig av språket. När det gäller detta så hoppas vi att läsningen kommer få en plats i verksamheten på Spindeln.

På förskolan Flugan berättade Camilla att hon gärna använde sig av olika uttrycksmedel på lässtunderna för att främja språkutvecklingen, till exempel flanosagor, som hon beskrev var mycket populära hos barnen. Även Maria (Spindeln) pratade om andra uttrycksmedel såsom språkpåsar och sagor som berättas med hjälp av figurer, som en slags teater. De är eniga om att detta kan vara ett bra sätt när man arbetar med flerspråkiga barn. Genom olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk är det lättare att anpassa verksamheten efter alla olika individer och

samtidigt främja barns utveckling och lärande i enlighet med målen i läroplanen för förskolan (Skolverket, Lpfö 98/10). Enligt vår uppfattning finns det en mängd sätt man kan arbeta på kring litteratur och språk så länge man är engagerad och mån om barngruppens utveckling.

Alla pedagogerna uttrycker att det är ont om tid att hinna med allt man vill. Enligt läroplanen ligger det yttersta ansvaret för att verksamheten utövas i enlighet med uppdraget och målen i läroplanen hos förskolechefen, som är den pedagogiska ledaren och chefen för alla som arbetar inom förskolan (Skolverket, Lpfö 98/10). Vi anser att om inte målen uppfylls eller om personalen inte hinner uppfylla målen så ligger ansvaret hos förskolechefen att ge sin personal verktyg och tid att kunna göra detta.

7.2. Språkutveckling

Maria (Spindeln) uttrycker att det är viktigt att hjälpa barnen att utvecklas språkligt. Anna (Flugan) menar att genom att läsa varje dag, väcker man intresset för böcker och via det kommer även språket. Via läsningen menar hon att samtidigt som det är en skön stund så tränar de även språket och barnen får en större förståelse för ord och begrepp så de klarar av att använda språket mer nyanserat. Svensson (1998) menar att för att kunna kommunicera krävs att vi klarar av att samspela med andra. Vi anser att om man inte har språket med sig, kan man komma att hamna utanför samhället. Därför vill vi lyfta fram att det är mycket viktigt att man redan i tidig ålder börjar jobba med språket oavsett vilket, och genom att läsa högt för barnen får man mycket språkutveckling gratis.

I våra resultat kan vi se att alla pedagogerna nämner att barnens språkutveckling är grundläggande i förskolans verksamhet, de nämner att det är viktigt att ge barn ett rikt språk. Detta menar de att de hjälper till med genom att läsa, samtala, vara lyhörda och ge barnen respons. Fox (2001) skriver att ett nyfött barn har en hjärna som är utvecklad till 25 %, medan resterande 75 % utvecklas dagligen genom allt som barnet är med om. Med detta menar hon att det redan under de första åren ”bestäms” vilka förutsättningar barnet kommer att få. Även om barn inte kan prata med riktiga ord så försöker de kommunicera och det är viktigt att vi som vuxna synliggör dem och ger respons (Svensson, 1998). Fox (2001) påpekar dessutom att vid ett års ålder har barn lärt sig känna igen alla ljud som de kommer att använda sig av i livet. Enligt Säljö (2000) utgör kommunikation och språkanvändning länken mellan barn och omgivning. I och med detta menar vi att det är av största vikt att man i förskolan stimulerar barnet, växlar mellan aktiviteter men viktigast av allt samtalar med barnet. Genom regelbundna lästunder skapas samtal och barnen får samtidigt lyssna på olika typer av språk och ljud samt framföra sina egna åsikter. Detta anser vi, precis som pedagogerna i undersökningen, utökar barnens erfarenheter inom språket.

Pedagogerna som vi intervjuade talar om att när barnen är små så suger de åt sig information och kunskap. De menar att det därför är mycket viktigt att stimulera barnen redan då. Wikare m.fl. (1999) visar att barns språkutveckling startar tidigt när de beskriver utvecklingen år för år för barn upp till fem år. De menar bland annat att dialogen mellan vuxna och barn är avgörande för barnets språkutveckling. Man lär i samspel med andra och man skaffar sig kunskap genom att delta i praktiska inlärningsaktiviteter menar Dysthe (2003). Dysthe anser även att språket är den viktigaste artefakt vi har. Fox (2001) menar att barn som inte blir stimulerade gällande samtal, läsning eller annan verbal kommunikation regelbundet inte får med sig användbara artefakter och kan då få det svårare i skolåldern att ta till sig läs- och skrivförståelsen. Carlgren (1999) skriver att vi är i behov av alla våra artefakter för att i vardagen kunna tänka, lösa problem och agera, utan dem är vi hjälplösa. Vi menar att med hjälp av språket utvecklar barnen sin förståelse för omvärlden och det är de som jobbar på förskolan som ska se till att barnen under sin vistelse där får skapa nya erfarenheter och

utveckla sin förståelse. Med hjälp av kunskapen om barnets språkutveckling kan man tydligt se hur fort barn utvecklas och att det är viktigt att föra dialog med barnen då allt lärande är situerat. Vi anser precis som författarna att det är ytterst viktigt att börja utveckla ett barns språk i tidig ålder eftersom språket hjälper barnet och blir ett stöd för att skaffa sig kunskap. Att utmana barnen dagligen på förskolan så de inte stannar till i utvecklingen är ett måste för det blir svårare och svårare att komma i kapp ju äldre barnen blir. Pedagogerna är viktiga artefakter i barnens utveckling.

Under observationerna kunde vi se att barnen gärna satt tillsammans och tittade i böcker eller läste för varandra. I samtalen som de förde under dessa stunder hjälper de varandra att utveckla varandras erfarenheter och kunskaper. Enligt Vygotskij sker allt lärande tillsammans med andra mer kunniga och att det är genom vårt sökande efter sociala kontakter som språket utvecklats (Svensson, 1998). Svensson anser vidare att när det gäller barn med fler än ett språk är det extra viktigt för språkutvecklingen med ett socialt nätverk. Hon menar att tillsammans med vilka människor och hur man använder sig av språk är avgörande för hur barnens språkutveckling tar form. Precis som Vygotski och Svensson anser vi att det är viktigt att barnen blir utmanade i sin utveckling av de som har mer erfarenhet. Detta innebär inte att det är enbart vuxna som ska lära barnen utan barnen lär även av varandra. Vi menar i likhet med Bjar & Liberg (2003) att i förskolan är det vårt ansvar att se till att alla barn, oavsett bakgrund, får verka i en utmanande och stimulerande verksamhet.

Den eventuella problematik som kan finnas i en grupp med barn med olika förutsättningar för språkutveckling togs bara upp av de pedagoger som hade något barn med svårigheter i sin grupp. Camilla (Flugan) beskrev hur hon fick tänka till när hon skulle hålla i lässtunderna för en grupp där en pojke i behov av särskilt stöd och en flicka med annat modersmål än svenska ingick. Hon beskriver att hon lägger mer tyngd i de ord hon använder och pekar lite extra tydligt på bilderna när hon berättar om dem. Maria (Spindeln) pratar även hon om hur viktigt det är med språkutveckling i mångkulturella områden. Men på Snigeln där språket inte är ett särskilt stort problem då alla barnen får språket med sig hemifrån, nämndes inte ens att högläsning kunde vara främjande för barnens språkutveckling. De språkliga problem som fanns där var "vanliga" problem med uttal som barn stöter på i den åldern. Svensson (1998) menar att man kan använda sig av samma arbetsmetoder när det gäller språk för barn med samma språk eller med olika språk, för det handlar främst om att lägga manken till och fundera på vad det är man vill åstadkomma. Dahlgren m.fl. (2006) anser att det är viktigt att låta barn vara i fokus och visa lyhördhet för barns tankar och funderingar, det ger barnen bra förutsättningar i sin språkutveckling. Vi anser att alla pedagoger borde vara medvetna om högläsningens fördelar, men Elsa (Snigeln) kanske inte tog upp språkfaktorn då hon inte ansåg de vara relevant för denna barngrupp och vår undersökning. Vi anser att läsning främjar ALLAS språkutveckling och att detta är extra viktigt när det gäller barn som talar ett annat språk. Man bör vara extra lyhörd och verkligen visa att man ser och hör dem, även om man inte alltid förstår varandra. Det kan vara fördelaktigt att arbeta så som Camilla gör, men vi anser att man inte heller ska vara rädd för att arbeta på i princip samma sätt med barn som pratar samma språk eller olika, vilket även Svensson (1998) menar.

Alla pedagogerna är överens om att det finns för lite tid i verksamheten att göra allt man skulle vilja. Hade det funnits fler pedagoger skulle de lättare kunna ta tillvara på alla tillfällen för lärande som ges under dagen och utveckla det. Dahlgren m.fl. (2006) menar att man bör bli bättre på att ta tillvara på de vardagliga skriv- och läs situationer både hemma och på förskolan. Datorer och TV har idag blivit en stor del i barnens vardag och med det följer mycket som har med språk att göra. Fox (2001) menar dock att trots att det kommer massor med ljud och ord ur TV:n så hjälper det inte språkutvecklingen på ett enbart positivt sätt. I

dagens samhälle anser vi att det är viktigt att ta till vara på det vardagliga skriftspråket eftersom TV och datorer tar allt mer plats. Vi tycker det är synd att pedagoger idag känner att de inte hinner med allt det tycker att de borde göra, men vår undersökning har visat att pedagogerna trots detta kämpar för att skapa en bra och lärande verksamhet för barnen.

7.3. Högläsning

Pedagogerna pratade mycket glatt om högläsningens verkan och kraft under både observationer och intervjuer. På två utav förskolorna, Flugan och Snigeln, observerade vi men fick även berättat för oss under intervjuerna att de har regelbunden läsning varje dag. På både Flugan och Snigeln sov de minsta barnen efter lunchen och då passade de på att ha en stund för högläsning med de äldre barnen. De tre intervjupersoner som arbetar på Flugan och Snigeln uttryckte att det är lämpligt att läsa när de små vilar, för även de stora behöver en lugn stund. Det är därför obligatoriskt för alla barnen att vara med på den högläsningen. De är alla tre rörande överens om att även de äldre barnen mår bra av lite lugn ibland eftersom de inte orkar med fart och fläkt hela dagen. Pedagogerna sa även att det var bra för barnens välbefinnande och matsmältningens skull att de varvar ner lite efter lunch. Fox (2001) menar att det är viktigt att läsa för barnen när som helst under dagen men det är även viktigt att göra det till en rutin. Dahlgren m.fl. (2006) skriver även att barn ofta uppskattar den tryggheten som en lässtund kan generera långt upp i åldrarna. Vi håller med om att det kan vara bra med lite lugn efter maten och vi anser att man faktiskt får lov att bestämma att alla barn ska delta under högläsningen då och då. När man gör det frivilligt, svarar vissa barn ofta nej för att de är uppslukade av sin lek eller för att de har svårt att hänga med under läsningen och minns då inte hur mysig och trevlig en lässtund kan vara. När man då bestämmer att alla barn ska vara med så kan det vara just de barnen som ofta säger nej som uppskattar och behöver det mest.

Maria (Spindeln) berättar att på den nya förskolan läser man inte regelbundet för barnen, de har inte någon läsvila eller liknande. På hennes förra förskola pratade de om att de ville få igång högläsningen och då gå iväg med några barn i taget, men i brist på tid och pedagoger så rann det ut i sanden. Anledningen till att högläsningen på förskolor ofta blir lidande kan bero på att man inte har tid, det är brist på personal eller det helt enkelt saknas kunskap om högläsningens alla fördelar som t.ex. språkförståelse, ordförråd och tänkande. Vi märkte i intervjun med Maria att hon har ambitioner och vi hoppas att hon på den nya arbetsplatsen kan få med sig sina kollegor och skapa bra rutiner kring läsning.

Under intervjuerna så har det resonerats mycket kring vad syftet med högläsning för yngre barn är och varför man läser. Alla fyra intervjupersonerna ser positivt på högläsning och anser att det bör få stor plats i verksamheten. Camilla (Flugan) anser att läsning för alla barn är ”jätteviktigt” oavsett vilken ålder eller mognad barnen har. Under intervjun är hon noga med att påpeka att det framför allt är språket och utvecklingen av språket som är det primära i lässtunderna detta styrks av Dominkovic m.fl. (2006). Benckert m.fl. (2008) poängterar även dem vikten av att läsa för yngre barn. Dahlberg m.fl.(2006) och Svensson (1998) menar att genom läsningen får barnen kontakt med hur berättelser är uppbyggda, att text har en mening och att text och tal skiljer sig från varandra men även samspelar. Fox (2001) skriver att om vi läser och samtalar kring boken med barn så ”vässas” deras hjärnor. Vi anser att med ett så enkelt hjälpmedel som litteratur kan vi ge barnen ovärderlig kunskap i deras språkutveckling och att det är något som varje vuxen som har barn omkring sig borde ta vara på. Vi anser att de pedagoger som vi har intervjuat tillsammans har bred kunskap om högläsning, men individuellt har de fokus på olika fördelar med högläsning. Vi kan känna att de behöver reflektera mer och se fler fördelar med högläsning. Vi menar inte att man genom läsning ska utmana barnet i alla dessa delar samtidigt, för det klarar varken barnet eller pedagogen, men det är viktigt att ha kunskapen.

Maria (Spindeln) uttryckte att ”man läser för lite tycker jag, egentligen vill man ju läsa mer än vad man gör”. Hon ansåg att det är svårt att hinna med, men att det är viktigt att läsa eftersom det främjar barnens språkutveckling och det ger dem ett ordförråd. Anna (Flugan) beskriver att hon tycker att det är viktigt att personalen på förskolan läser för barnen, även de yngre, med syftet att skapa ett intresse för böcker. Fox (2001) hävdar att man ska börja läsa tidigt för sina barn och göra det till en vana. Börjar man tidigt att läsa för sina barn, blir barnen tidigt goda lyssnare och vill att man ska läsa för dem, vilket gör att de förstår vilket nöje böcker kan ge och utvecklar förmåga att både koncentrera sig och att slappna av. Vi anser att det är olyckligt att läsningen fallit bort på Spindeln eftersom forskningen visar att läsningen är viktig på så många sätt, dels språkligt men inte bara det, då den ger barn en trygghet och närhet till en vuxen som ibland kan vara avgörande för inläringen.

Vi har i vår undersökning kunnat se att läsning i alla former främjar barnens intresse för deras kommande läs- och skrivkunskaper, skriftspråsutvecklingen. Vi har märkt att barnen visar intresse för att skriva och läsa själva, de ställer frågor om vad det står på lappar och dylikt. Elsa (Snigeln) berättar att de försöker ta vara på den spontana läsningen när man får tillfälle och när barnen visar att de vill läsa. Det nämner även personalen på Flugan och Spindeln att de försöker göra och att det är viktigt. Detta var något som vi inte såg så mycket av under de observationer där vi båda deltog, men under våra tidigare VFU-perioder har vi sett att personalen faktiskt tar till vara på den spontana läsningen så ofta det går. När personalen själva tog initiativ till läsning så var det oftast på morgonen när det inte var så många barn närvarande. Vidare kunde vi tydligt se på alla tre förskolorna att när vi fanns tillgängliga i gruppen så kom barnen gärna fram till oss med böcker som de ville att vi skulle titta i, läsa eller bara diskutera kring. Fox (2001) säger att om vi bara är tillsammans med barnen så spelar det ingen större roll vad vi läser, utan bara vi genom läsning anknyter till varandra så främjas barnens språkutveckling. Oavsett vad man läser är det viktigt att samtala med barnen om det. Dahlberg m.fl. (2006) menar att högläsning i grupp ger en känsla av gemenskap och närhet vilket fungerar som en ovärderlig stimulans till att själv vilja kunna läsa och skriva. Det är långt ifrån alla barn som lär sig läsa innan de börjar skolan, men Fox (2001) menar att genom högläsning lägger förskolan en mycket bra grund för barnen som lärarna i skolan sedan kan bygga vidare på. Detta anser vi styrker anledningen till att högläsning är viktig och att minsta lilla stund tillsammans med barnen främjar deras utveckling och påverkar deras framtid. Tankar som föddes hos oss under observationerna var varför barnen kom fram till oss med böcker? Var det för att vi fanns tillgängliga i verksamheten, satt på golvet bland barnen och hade tid? Detta är frågor som vi inte har svar på.

På Flugan och Snigeln läser de någon gång under dagen för barnen så de får någon form av högläsning, och Maria på förskolan Spindeln hoppas att de verkligen kommer igång med det snart. Dahlgren m.fl. (2006) skriver att det har visat sig att den sammanlagda tiden som man ägnar åt skriftspråket har mycket stor betydelse för språkutvecklingen. Därför är det viktigt att förskolorna tar till vara på alla stunder som kan användas till läsning och inte låta lugna stunder som hade passat för läsning bara segla förbi.

Elsa (Snigeln) berättar att de stora barnen ibland vill läsa för de mindre och då låtsasläsa för dem, vilket ju också är en form av läsning. Detta menar Fox (2001) är en följd av att vuxna läser för barnen och på så sätt gör dem nyfikna på skriftspråket vilket i sin tur leder till att de vågar pröva och att ”läsa” för andra vilket är ett steg till att bli en läsare. Vi anser att pedagogerna fungerar som det stöd som Dysthe (2003) kallar ”scaffolding”, de är den mer kompetente i sådana här sammanhang, och lockar barnen till att nå nästa nivå i det som Vygotskij kallar närmaste utvecklingszonen (Säljö, 2000).

Kapitelböcker läses för de äldsta barnen både på Flugan och på Snigeln. Anledningen till detta enligt de intervjuade pedagogerna är att de anser att de idag kämpar mot media. De menar att det är viktigt att barn får lära sig att lyssna och skapa egna bilder i huvudet, då själva läsningen inte alltid är det primära. Läser man kapitelböcker utan bilder så finns det dessutom ofta massor att prata om, det blir automatiskt samtal kring tankar och bilder och det anser pedagogerna vara ett bra hjälpmedel i språkutvecklingen hos yngre barn. Detta styrks av Dominikovic m.fl. (2006) som menar att genom läsningen får barn öva sin förmåga att skapa illusioner av vad texten berättar och genom orden som läses får de uppleva ord och begrepp som de annars kanske inte skulle ha mött. Vi håller med om att barnen idag ofta är överstimulerade, speciellt av bilder. Det ska hända nya saker hela tiden och att då sitta ner och lyssna kan vara svårt. Vi har av erfarenhet märkt att det är svårt att läsa för barn, då de sociala medierna tar så mycket plats och kan i barnens ögon anses mycket "häftigare". Överallt får barnen bilder serverade och därför vill de i regel se bilderna när man läser, de frågar ofta om de inte finns några bilder. Detta anser vi beror på att de är så vana vid att få se bilder och inte behöva skapa dem själva och det gläder oss att personalen på förskolorna har uppmärksammat detta och försöker kämpa för högläsningen i sig. Vi anser att det är mycket viktigt att alla vuxna håller fast vid berättarformen och litteratur (med eller utan bilder) eftersom TV:n och datorn idag får en allt större roll i barnens liv.

Efter genomförda observationer och intervjuer så är de ingen som nämnt något om att det är en fördel att sitta tillsammans under läsningen. Under observationerna av de planerade lässtunderna för de allra äldsta barnen har vi märkt att den vuxna oftast sitter mitt emot barnen istället. Däremot satt Camilla, som hade mellangruppen på Flugan, tillsammans med barnen och pekade ofta på bilder medan hon läste och pratade med barnen om vad de såg. Bilderna i en bok säger mer än tusen ord och när man läser för små barn menar Fox (2001) att ju yngre barnen är desto mer kan man prata om bilderna istället för att läsa, men det är viktigt att variera. Dahlgren m.fl. (2006) och Fox (2001) tycker att det är viktigt att man sitter och läser i boken så att barnen kan se texten. Hur man bör sitta anser vi är mycket beroende av vilka böcker man läser, hur barngruppen är och hur de kan koncentrera sig under högläsning. Är det yngre barn och det ofta blir mer prat om bilderna än läsning av texten, så är de ju bra om alla ser bilderna och bilderna kan även hjälpa de små barnen att förstå det som läses. Vi tror också att ett äldre förskolebarn som börjar intressera sig för läsning vinner mycket på att se boken när den vuxna läser och se hur hon följer raderna och byter sida och de kan bygga ut sin ordförståelse genom eventuella bilder osv. Vidare anser vi att man får känna av barngruppen lite, pröva olika sätt att sitta och ge barnen en chans att visa att de klarar av olika sätt att sitta och koncentrera sig på under läsningen. För att barnen ska få möjlighet att skapa sina egna bilder, tankar och uppfattningar om karaktärerna kan det dock ibland vara bättre att barnen inte ser boken.

Alla tre förskolorna har tillgång till soffor där det finns böcker i närheten, men även andra rum används. På Flugan sitter barnen och pedagogen på samma madrass och läser i boken och på Snigeln får barnen var sin liten madrass som de får ligga/sitta på och slappna av under läsningen. Maria som arbetar på Spindeln tycker att det är bra om man kan ha en separat del eller helst rum som är till för just läsning. Hon menar att det då blir lättare att sätta sig där och komma undan lite, eftersom hon tycker att det är väsentligt att barnen inte ser och hör vad övriga barn gör för de har svårt att koncentrera sig då. Pedagogerna på Flugan och Snigeln tycker att det är en fördel att det inte är så många barn i varje grupp och att man som vuxen bör vara tillåtande för att alla barn är olika. En del lyssnar bäst om de ligger, sitter eller rör sig, och pedagogerna menar att så länge de andra barnen i gruppen klarar av det så spelar det ingen roll. Snigeln har liggvila under läsningen. Varje barn har då tillgång till var sin madrass och detta menar Elsa är bra eftersom yngre barn är mycket rörliga. Barnen hinner aldrig varva

ner och lära sig att landa, men under läsvidan får de öva sig på det. För att främja läsningen på förskolorna är det en fördel om man har en stimulerande läsmiljö. Enligt Dahlgren m.fl.(2006) bör man skapa en läsmiljö i ett stillsamt avgränsat utrymme där man kan sitta och läsa ensam eller tillsammans. Både barn och barngrupper har varierande behov, då en del behöver ligga i fred långt bort från de andra, en del vill mysa och sitta ihop, andra kan få välja, och andra måste ha regler. Men viktigast tycker vi är att barnen får en lustfylld situation och upplever att det är roligt att lyssna på böcker.

Alla intervjupersoner i vår studie menar att det finns många bra komplement till högläsning. Camilla (Flugan) berättar att hon gärna använder sig av flanosagor som berättarform, Maria (Spindeln) använder sig av språkpåsar, och Elsa (Snigeln) anser att lyssna på en inspelning är ett bra komplement. Vidare är personalen på Flugan och Snigeln nöjda med hur de arbetar kring högläsning, men de önskar att de hade mer tid till kompletterande berättarformer som t.ex. resväska med material för berättande eller att bearbeta innehållet i böckerna efter läsningen med t.ex. skapande aktivitet. De menar att dagarna bara springer iväg och man hinner inte allt man vill. Hansson (Ljungström & Hansson, 2006) förespråkar att man kan använda sig av till exempel leksaker eller djur i läsningen för att på så sätt låta barnen uppleva med flera sinnen. Vi tror att om man bara använder sin fantasi kan man på många sätt göra boken till ett äventyr för barnen, fyllt av både kunskap och lust. Med både forskning och pedagogernas åsikter i åtanke anser vi att det är tråkigt att en sådan god stund som ”kompletterande läsning” ska gå till spillo på grund av tidsbrist. Vi menar att man kanske kan se över sina möjligheter i arbetslaget och försöka få till en rutin för högläsning varje dag och ibland får till det med en extra tvist.

7.4. Läsningens utformning

Camilla (Flugan) beskriver att hon är nöjd med hur hon och resten av arbetslaget jobbar med läsning utifrån barnens intressen. Att ha möjlighet att kunna dela på barnen i mindre grupper är viktigt säger hon, eftersom det i mindre grupper är lättare att använda sig av olika utmanade material i berättandet. Mindre grupper vid högläsning rekommenderar även Dominikovic m.fl. (2006) eftersom barnet då delar upplevelsen av boken med den vuxne, de samtalar, tittar, pekar och bladdrar och då får barnet även känna närhet till den vuxne, vilket underlättar inläringen. Vi håller med både Camilla och de olika författarna att i mindre grupp är det lättare att se och höra tankar och åsikter och det blir även lättare att få med och involvera alla i sagans magiska värld.

Anna (Flugan) berättar att hon oftast börjar lästunderna med att tillsammans med barnen reflektera om vad som hände sist, speciellt om någon har missat gången innan, vilket även Elsa berättar att de brukar göra på förskolan Snigeln. Detta kan vi konstatera stämmer eftersom vi sett det under observationerna och tidigare VFU-perioder. På de båda förskolorna Flugan och Snigeln samtalar man kring böckerna. Beroende på bok är barnen olika involverade i läsningen, vissa böcker inbjuder till dialog andra är mer lyssnande. ”Det gäller att hitta balans” säger Elsa (Snigeln). Det beror på vilka barn det är, hur många barn man har och vilken tid man har, och det är viktigt att känna in läget på barnen säger Maria (Spindeln). Personalen på Flugan och Snigeln beskriver att de brukar prata om vad som händer i boken, och om någon t.ex. gör något dumt kan man prata om det i mindre grupp utifrån frågor som ”Hur kände den?”, ”Vad hände?” och ”Vad tror ni händer imorgon i boken?”. De menar att man kan få in många olika diskussioner vid läsningen. Camilla (Flugan) poängterar att det inte bara är själva läsningen som bidrar till språkutveckling utan även samtalen kring boken sätter igång tankar och reflektioner. Det är en fördel att läsa i grupp enligt Dysthe (2003) då flerstämmigheten får plats. Alla röster blir hörda och det skapar en hög läropotential. Vidare uttrycker Dysthe att de även får träna på att visa hänsyn och låta alla komma till tals. Det finns

många olika sätt att läsa på och alla sätt upplevs på olika sätt av barnen och ger olika effekt i språkutvecklingen. Något av det som är viktigt enligt Svensson (1998) och Hansson (Ljungström & Hansson 2006) när det gäller läsning för barn är att samtala om texten och bilderna, då barnen själva får koppla till egna erfarenheter och på så vis utvecklar en annan förståelse för texten än om man bara fått lyssna, detta styrks även av Bjar och Liberg (2003). Även här kan man koppla det till Vygotskijs tankar om den närmaste utvecklingszonen och här fungerar vi vuxna och barnen som artefakter för varandra (Säljö, 2000). Vi menar att för att högläsningen ska ge full effekt blir samtal om boken mycket relevanta. Barn som kanske inte riktigt förstått bokens innehåll kan ta till sig och lära av de andra barnens uppfattningar. Av egna erfarenheter från vår egen skoltid och som pedagog på förskola vet vi att vissa barn kan prata mycket och röra på sig, medan andra blir störda av det och vill bara lyssna och det är det också viktigt att ta hänsyn till. Men samtal kring boken är ytterst viktigt eftersom barnen utvecklas när de får reflektera och samtala kring vad de hört och vi anser att man får hitta ett sätt som passar barngruppen. Kanske fungerar det bäst att prata vid inledning och avslutning i stället för mitt i. Samtalet bör oavsett hur få en plats under lässtunden.

Vidare berättar Anna (Flugan) att fördelar med läsning gentemot exempelvis ett band är att barnen kan stoppa henne lite hur som helst om de har frågor eller liknande. Hon tycker även att det är viktigt att man är med i boken, till exempel skrattar till ibland om det är något kul som händer. Under observationerna har vi märkt att det är gemensamt bland alla pedagoger att de läser med inlevelse och känsla i orden. Det räcker inte med att bara läsa högt, utan vi måste läsa bra, man bör fånga barnens intresse för att hjälpa dem att utveckla olika förmågor (Fox, 2001). Vad en vuxen tycker om läsning smitta av sig på barnet enligt Svensson (1998). Fox (2001) och Hansson (Ljungström & Hansson 2006) rekommenderar att man bör tänka på sitt kroppsspråk under läsningen för att göra lässtunden så inlevelserik som möjligt. Att läsa med inlevelse är något som vi tror väldigt starkt på. Av egna erfarenheter vet vi att en föreläsare eller liknande som har förmåga att berätta, få med publiken och göra dem intresserade är mycket mer motiverande att lyssna på, man tappar inte lika lätt koncentrationen och man lär sig mycket mer än av en föreläsare som presenterar utan engagemang.

Intervjupersonerna är överens om att de läser för barnens skull, men vi såg även under observationerna att de ibland använde läsningen som en ”bromskloss” när de blir stött eller när man ska samla gruppen inför någon uppstart. Elsa (Snigeln) påpekade i sin intervju att den vuxne kan känna att hon eller han bara läser för sin egen skull och tjuvar på barnen, men vissa saker måste man göra om och om igen innan barnen uppskattar det och det kan kännas jobbigt innan man når det målet. Hon tog även upp att barnen ibland kan verka omotiverade och trötta under läsningen och det säger Hansson (Ljungström & Hansson 2006) kan ha många olika orsaker. De menar att det kan vara så att barnen tröttnat på grund av många intryck som de behöver bearbeta innan de kan lyssna mer. Den längtan efter att kunna läsa och skriva som uppstår i samspelet mellan ett barn, en bok och en vuxen som läser är ovärderlig (Fox, 2001). När läsningen användes som bromskloss upplevde vi inte att kvalitén på läsningen försämrades, utan den vuxne var lika involverad och försökte få med barnen i samtal om boken. När de gäller barn som kan upplevas som omotiverade, tycker vi att man ska pröva sig fram genom att läsa olika slags böcker för att hitta rätt nivå som stimulerar barnen. Vi tycker inte att man ska vara rädd för att pröva varierande böcker, men inte heller vara rädd för att gå tillbaka till böcker barnet ”tröttnat” på. Vi ser ingen anledning till att inte läsa för yngre barn - fördelarna är så många fler än de dåliga ursäkterna.

7.5. Litteratur för barn

Att det huvudsakligen är pedagogerna som väljer ut litteraturen är övergripande för alla förskolorna. Camilla (Flugan) beskriver att det är de vuxna som väljer vilken litteratur som behandlas på lässtunderna, ibland har de valt ut ett flertal böcker så får barnen välja utav dessa. Elsa (Snigeln) berättar att ibland kan personalen styra valet lite efter gruppens behov, högtider eller temaarbetet. Maria (Spindeln) anser att det är mycket viktigt att välja en bok som är i lagom nivå för barnet och som man själv tycker om, för då blir de både lättare och roligare att läsa. Camilla (Flugan) menar att det är viktigt att de vuxna vet vad det är för typ av bok och vad den handlar om så den passar gruppens ålder och mognad för att det inte ska bli tråkigt och någon inte kan förstå. Man får anpassa litteraturen för de barn man läser för. Anna (Flugan) läser gärna böcker som handlar om barn i gruppens ålder så de känner igen sig. Hansson (Ljungström & Hansson 2006) rekommenderar att pedagogen läser igenom boken innan för att därefter bättre kunna läsa den högt med inlevelse och för att få veta om boken passar barngruppen. En bra bok för t.ex. en tvååring ska enligt Wikare m.fl. (1999) ha korta texter och handla om något som barnet själv upplevt.

När man väljer böcker för barnen i verksamheten är det bra om bokens innehåll och språk är lite svårare, ”snäppet över” barnens kognitiva nivå (Dahlgren m.fl., 2006). Hansson (Ljungström & Hansson 2006) styrker detta och menar att även om barnet kan läsa själv, kan vi läsa lite svårare böcker för dem för att hjälpa dem nå nästa nivå. Vi fungerar då som den ”mer kompetente som vägleder den mindre kompetente” (Säljö, 2000, kap 5, s. 122) och som stöttar barnet i den närmaste utvecklingszonen. Av erfarenhet vet vi att barnen är betydligt mer engagerade när de kan koppla bokens handling till något de har erfarenhet av. Det märks tydligt på barngruppen om de tycker boken känns relevant, för då lyssnar de spant och diskuterar gärna. Vi anser att det är bra om pedagogerna väljer ut böcker och styr utbudet så att det är både varierande och passar barngruppen. Vi tror att det kan vara en fara i att utmana för mycket med alltför avancerad litteratur. Till viss del kan barnen motiveras av lite svårare litteratur att vilja lära sig läsa mer för att klara även detta och nå det målet, men vi tror även att vissa barn kan hämmas av det. De kan känna att de är inkompetenta för att de inte riktigt förstår eller inte kan läsa ännu, vilket i sin tur kan bidra till att de ger upp istället för att kämpa vidare. Man måste finna en balans. Även om barnen inte har åldern inne för att verkligen knäcka koden för läsningen så fungerar litteraturen som en morot för att nå dit. Läsningen är ju inte bara till för att utveckla skriftspråket utan även tankar, förståelse och reflektion.

Anna (Flugan) och Elsa (Snigeln) berättar att de ibland låter barnen följa med till biblioteket och låna böcker. Hittar barnen böcker som de vill läsa så tittar personalen igenom dem först och ser ifall de kan fungera. Genom att variera utbudet av böcker får barnen möjlighet att lära sig olika sätt att tänka, samtala och reflektera samt vidga sin erfarenhetsvärld och kunskap. Dahlberg (2006) menar att det är väldigt viktigt att man varierar böckerna efter barnens intressen och byter ut dem kontinuerligt och enligt Benckert m.fl. (2008) kan det med fördel finnas olika slags böcker på förskolan. Att ta med barnen till biblioteket anser vi utifrån forskningen är mycket bra, då barnen därigenom känner sig delaktiga och valet av litteratur styrs både av barn och pedagoger. Att barnen upplever läsningen som rolig och böckerna som intressanta är enligt vår uppfattning högst relevant.

Under intervjuerna berättade Maria (Spindeln), Camilla (Flugan) och Anna (Flugan) att de hade barn i sina barngrupper som inte hade svenska som modersmål. Camilla och Anna pratade om att böckerna skulle anpassas efter barnen så att de kände igen sig. De pratade om vikten av att litteraturen kunde läsas på barnets modersmål av en pedagog som talar samma språk. Ingen av intervjupersonerna pratade så mycket mer ingående om vad litteraturen skulle innehålla eller vad som främjade barn med ett annat modersmål än svenska. Benckert m.fl.

(2008) skriver att oavsett om man jobbar med barngrupper som är mångkulturella eller inte, är det en fördel att använda barnböcker som skildrar barns upplevelser och barndom från alla världens länder. Det lyfter gemenskapen mellan barnen samt ger alla barn en möjlighet att identifiera sig med böckernas karaktärer och miljö. Att ha tillgång till böcker från olika länder och på olika språk i förskolan stärker inte bara flerspråkigheten och kunskapen om världen utan även barnens identitet och gör dem nyfikna på allt som är nytt. Då vi lever i ett mångkulturellt land, håller vi med Benckert m.fl. om att det är viktigt att variera litteraturen så att barnen får en förståelse för hur samhället ser ut idag. Litteraturen kan lära barnen att vi talar olika språk, har olika hudfärg eller att t.ex. en tjej kan vara kär i en tjej och en kille i en kille och på så sätt blir olikheter något naturligt.

Maria (Spindeln) berättar att de har bokställ i barnens höjd där de kan gå och hämta böcker de vill läsa. Efter genomförda VFU-perioder och observationer har vi sett att litteraturen finns i olika former av bokställ, boklådor i barnens höjd på alla tre förskolorna. Vidare beskriver Maria att hon upplever att barnen hämtar böcker och läser själva och ibland ber de en pedagog att läsa. En nackdel som hon tar upp med att ha böckerna i barnens höjd är att de små inte alltid är försiktiga med böckerna. Dahlberg m.fl. (2006) menar att det inte är viktigt hur många böcker man väljer att erbjuda barnen utan det viktiga är att de ställs ut för barnen på ett tydligt och attraktivt sätt. Vi anser att det är viktigt att det finns böcker som barnen får lov att använda, och det ska inte spela någon roll om en bok går sönder då och då, utan huvudsaken är enligt oss att barnen får en positiv upplevelse av läsning och läsande. Vi tror att barnens intresse för böcker regleras av hur pedagogerna förhåller sig till litteraturen. Om det finns för mycket regler kring hur litteraturen ska användas, tror vi att barnen lätt förlorar intresset för att använda dem.

7.6. Föräldrarnas roll

Samarbetet med hemmet och föräldrarna kring läsning var inget vi frågade om under intervjuerna och inte heller något vi såg under observationerna. Vi vet inte riktigt om det kan ske något samarbete och samtal kring detta t.ex. vid inskolning eller utvecklingssamtal, men det är inget vi har kunnat se under observationer eller VFU-perioder. Att det är främjande med samarbete mellan hem och förskola kring högläsningen som artefakt för språkutveckling är något vi kommit fram till under arbetets gång. I efterhand kan vi känna att det kunde ha varit intressant att ha med en fråga om detta i intervjuerna.

Wikare (1999) hävdar att föräldrarnas roll är avgörande i barnets språkutveckling. Det viktigt att barnet utvecklar sitt språk tillsammans med någon de känner väl och tycker om. Vi anser att vuxna i barnens närmiljö, framför allt föräldrarna, har ett stort ansvar för sina barns utveckling. Barnen litar på sina föräldrar och på oss som pedagoger och vi har ett gemensamt ansvar för att barnen främjas i sin språkutveckling.

Dahlgren m.fl.(2006) tar upp en studie som har visat att svenska föräldrar är positiva till läsning. Detta tycker vi är ett mycket glädjande resultat då högläsningen är en viktig faktor i barns tal- och skriftspråkutveckling. Läsningen medför att barnen känner av föräldrarnas kärlek, omsorg och uppmärksamhet, det är ett sätt för föräldrarna att stärka banden till sina barn (Fox, 2001). Vidare skriver Fox att föräldrar helt enkelt bara ska vara sig själva och ha roligt när de läser för det är då barnen lär sig. Detta är inget avancerat, utan så länge föräldrar försöker få en mysig lästund med sina barn där de läser en bok de tycker om samt under tiden och efteråt ställer lite frågor och diskuterar kring bokens handling, så gör de nytta. Gör föräldrar och andra vuxna i barnets närhet detta så har de genomfört en alldeles lagom, men väldigt viktigt lästund. För många föräldrar är detta helt normalt, men långt ifrån alla vet hur

viktiga sådana här stunder är för barnens utveckling. Där har de som arbetar på förskolan en viktig roll genom att de kan berätta detta för föräldrarna.

Dominikovic m.fl. (2006) skriver att i Sverige är böcker och läsning en del av de flesta människors vardag, medan det i andra delar av världen inte alls är någon självklarhet. Förskolan har en viktig uppgift att inviga barn från andra kulturer i böckernas och läsningens värld och genom läsning hjälpa barnen att tillägna sig det svenska språket. Vi anser därför att om man kommer från länder där läsning inte är en del av kulturen, kan det kännas svårt och konstigt att komma till en kultur där det är så utbrett som i Sverige. Det blir då pedagogerna på förskolans uppgift att presentera vår läsande kultur men också samtala med föräldrarna om deras erfarenheter av läsning och uppmuntra dem att utnyttja detta tillsammans med sina barn.

Det är även viktigt att inviga föräldrarna i hur nyttigt det är för barnens språkutveckling att läsa för sina barn på sitt modersmål. Kan man inte prata och förstå på sitt modersmål, blir det svårt att lära sig ett nytt språk (Dominikovic m.fl., 2006.). Högläsning av litteratur på modersmålet kan då vara ett bra sätt att främja språkutvecklingen. Att barnen har olika modersmål blir allt vanligare i förskolorna idag och då har vi ett ännu större ansvar för barnens flerspråkiga utveckling och att förskolan och hemmet samarbetar är bara till fördel för barnet. Benckert, m.fl. (2008) anser att alla föräldrar bör involveras i barnens bokläsning eftersom det ökar samarbetet med hemmet samt innebär många tillfällen att tala om barnets språkutveckling med föräldrarna. Författarna anser även att språken i förskolan bör synliggöras eftersom det vidgar barnens förståelse för olika kulturer, vilket är ett viktigt inslag i förskolans uppdrag. Enligt oss är barnens språkutveckling något som bör vara av största intresse för föräldrarna, och att vi som yrkesverksamma inom förskolan involverar föräldrarna är inte mer än rätt för barnens skull. Därför tycker vi att man bör ta vara på den kunskap som barnen och barnens föräldrar har. Låt inte våra olikheter bli en börda utan en tillgång!

7.7 Sammanfattning

Vi kommer här att enkelt sammanfatta svaren på våra frågeställningar.

- Hur används högläsning på förskolorna?

På två av tre förskolor användes läsningen dagligen, läsningen sker framförallt för språkutvecklingen men även som ”bromskloss” för att lugna gruppen. Under lästunderna för pedagogerna dialog med barnen kring boken vilket är mycket positivt enligt den forskning vi lyft fram i vår studie.

- Vad tycker pedagogerna är det viktigaste med högläsning?

Pedagogerna i undersökningen anser att det finns mycket som är viktigt med högläsning och nämner bland annat språkutvecklingen, intresset för böcker, lära sig att reflektera över ett innehåll utan bilder, att utveckla sin fantasi, vidga barnens erfarenhetsvärld och ge barnen en lugn stund på dagen. Pedagogerna försöker välja litteratur med omsorg så att den ska passa de flesta barnen så att de ska kunna få ut så mycket som möjligt av lästunderna.

- Hur resonerar pedagogerna om högläsning och språkutveckling?

Alla fyra pedagoger som medverkar i denna studie anser att högläsningen är mycket viktig och att den kan ses som en hjälpande artefakt i barnens språkutveckling. Läsningen ger barnen en inblick i det skrivna språket samtidigt som den öppnar upp för nya erfarenheter av det talade språket. Högläsning bidrar även till så väl utveckling av ordförrådet, grammatikkunskaper, ordförståelse och uttal som till att hjälpa till att reflektera över saker och ting i barnens liv i och utanför bokens innehåll. Detta är viktiga faktorer i barnens språkutveckling. Genom att göra högläsning till en rutin i verksamheten och på så sätt göra

barnen bekanta med skriftspråket och dess uppbyggnad främjar pedagogerna barnens språkutveckling. Gällande barn med till exempel annat modersmål menar pedagogerna att läsning på svenska med mycket bilder är ett extra bra hjälpmedel i deras språkutveckling. Barnen får då höra orden och se vad det betyder genom bilderna. Dessa stunder menar pedagogerna, och även forskningen, ofta bjuder in till samtal med barnen som annars kan vara svåra att få till när barnen är mitt uppe i en lek. Genom högläsning kan man tillmötesgå alla barns olika förutsättningar för språkutveckling, läsningen kan anpassas efter individer och barngrupp och barnen får möjlighet att ta till sig det som de är mogna för att lära sig.

8. Slutreflektioner

Vi kommer här avsluta med våra egna tankar och lärdomar kring arbetet.

I det här arbetet har vi genom observationer och intervjuer fått insyn i förskolans verksamhet. Vi har sett hur pedagogerna arbetar med högläsning och genom det har vår tro på högläsningen som en språkutvecklande artefakt stärkts. Vi anser att vi fått goda svar på våra frågeställningar och vi har genom observationer och intervjuer med pedagogerna fått reda på hur högläsningen tar form ute på dessa förskolor runt om i Göteborg. Utifrån resultatet och med hjälp av tidigare forskning har vi fått djupare kunskap kring högläsningen. Högläsningen är viktig enligt många forskare och främjar barns språkutveckling oavsett deras individuella förutsättningar för språkutveckling.

Pedagogerna delade med sig av sina erfarenheter, tankar och de motgångar de stöter på. Vi har fått stöd för vår uppfattning gällande högläsningens fördelar, men även fått insikt om verksamhetens begränsningar. Det är mycket som ska göras och hinnas med, vilket tyvärr resulterar i att vissa delar blir lidande. Vi klandrar inte pedagogerna för att de inte tog vara på alla tillfällen som gavs, utan vi förstår att man ibland måste prioritera andra sysslor.

Med hjälp av högläsning anser vi att man bygger ut barnets ord- och begreppsförståelse och även vidgar deras vyer gällande skriftspråket och dess funktion, vilket är något som vi enligt läroplanen ska sträva efter att hjälpa barnen att utveckla. Enligt oss finns det mängder av sätt man kan arbeta på kring litteratur och språk, så det är bara fantasin som kan sätta stopp för möjligheterna. Det finns inga rätt och fel, för så länge man använder sig av högläsning så främjas alltid utvecklingen på ett eller annat sätt. Vi tycker att det är intressant att pedagogerna har ganska skilda syften med sin högläsning, men sammantaget har de en mycket bred kunskap om högläsningens fördelar. Vi hoppas att alla verksamma pedagoger är medvetna om alla fördelar som högläsningen ger och utifrån det och barngruppens behov kan välja sitt syfte och utvecklingsområde.

Vi har lärt oss mycket av att observera och intervjua pedagoger. Värdet av att ta vara på den samlade kunskapen inom arbetslaget är något vi kommer att ta med oss. Högläsning och samtal med barn är det som främjar barns språkutveckling allra mest. Den kunskap arbetet har givit kommer vi att tillämpa i vår kommande profession.

Alla vuxna som har hand om barn borde förstå vilka enorma inlärningsfördelar högläsning medför och se läsningen som viktig. Enligt oss finns det ingen anledning att inte läsa för barn. Ingenting är omöjligt så länge vi är engagerade, använder oss av vår fantasi och sätter barnens utveckling i första rummet! Vi avslutar arbetet med det citat vi inledde med, då vi anser att det kortfattat beskriver vad vi kommit fram till.

”Om alla föräldrar och vuxna som tar hand om barn läste minst tre böcker om dagen för barn de har i sin närhet så skulle vi förmodligen kunna utplåna analfabeter på en generation. Vad finns det för hinder? Låt oss försöka!” (Fox, 2001, kap 2, s. 18).

9. Referenser

Litteratur

- Benckert S., Håland P. & Wallin K, (2008)., *Flerspråkighet i förskolan – ett referens och metodmaterial*, Myndigheten för skolutveckling.
- Bjar L., & Liberg C., [red.9] (2003) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlgren, I. (Red) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlgren G., Gustafsson K., Mellgren E. & Olsson L-E.,(2006) *Barn upptäcker skriftspråket*, Stockholm: Liber AB.
- Dominković K., Eriksson Y., & Fellenius K., (2006) *Läsa högt för barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Dysthé O. (2003), *Dialog, samspel och lärande*, Lund: studentlitteratur
- Essiason P., Gilljam M., Oscarsson H., Wägnerud L., (2007) *Metodpraktikan konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Fox M., (2001), *Läsa högt – en bok om högläsningens förtröllande verkan*, Ystad: Kabusa Böcker.
- Hansson i Ljungström V. & Hansson C. (red), (2006), *Boken om läsning – en handbok om barns språk- och läsutveckling*, Stockholm: Ljungbergs tryckeri.
- Stukát S., (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Svensson A-K., (1998) *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö R., (2000) *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts akademiska förslag.
- Wikare U., Berge B. & Watsi C. (1999) *Förskola, skola fritidshem*, Stockholm: Liber AB.

Styrdokument

Skolverket, *Läroplanen för förskolan 98 reviderad 2010*,
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>

Internetsidor

Nationalencyklopedin (2011-11-15) www.ne.se

Bilaga 1

Intervjuguide

- Vad heter du?
- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du varit yrkesverksam?
- Hur tänker du/arbetslaget kring högläsning för yngre barn?
- Läser ni regelbundet för era barn?
- Varför läser ni? Vad är syftet?
- Finns det någon tanke bakom hur ni sitter när ni läser?
- För vems skull läser ni?
- När på dagen läser ni?
- Hur ser lässtunderna ut? Är barnen involverade i samtal kring boken eller tysta och lyssnar?
- Vilka deltar? Bestämmer ni eller är det frivilligt?
- Vem väljer texter eller böcker? Vad är tanken bakom valet?
- Skulle du vilja arbeta på annat sätt kring högläsning? Hur?
- Har du något övrigt att tillägga?